

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"ד

רשימה קודמת:

אסיא ק"א-ק"ב (כרך כ"ו, חוב' א-ב), ניסן תשע"ו, עמ' 166-204

תוכן הפרקים

20-1	א. תפילין, תפילה, ברכות
62-21	ב. שבת
106-63	ג. מועדים
140-107	ד. איסור וטהרה
171-141	ה. נדרים, צדקה, מילה
208-172	ו. רפואה, השתלות
274-209	ז. נשים, הפריות
287-275	ח. נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

1. **אהל אריה א** הרב אריה לייב קטץ, ברוקלין
2. **אור ישראל סז** מכון אור ישראל, מאנסי
3. **אמונת עתיך 101-103** מכון התורה והארץ, אשקלון
4. **אסיא צג-צד** מכון שלזינגר שלייד שערי צדק, ירושלים
5. **ברי הארון או"ח** הרב רא"ם הכהן, עתניאל
6. **בית אהרן וישראל קסט, קעג** מוסדות קרלין-סטולין, ירושלים
7. **בית הלל מט** לזכר ר' הלל טוטיאן, ירושלים
8. **במראה הבזק ח** ארץ חמדה, ירושלים
9. **ברכת ראובן שלמה ט-י** הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר, ירושלים
10. **דברות אליהו ח** הרב אליהו אברז'ל, ירושלים
11. **דברי בניהו כ** הרב בניהו דיין, ירושלים
12. **דרכי נועם** הרב מרדכי הלוי, מצרים
13. **ודברת במ** הרב ברוך מוסקוביץ, קיו גרדנס בניו יורק
14. **זכר יהוסף או"ח א-ב** הרב יוסף זכריה שטרן, שאוועל בליטא
15. **זרע יעקב לד** הכוללים בשיכון סקווירא, ניו יורק
16. **חבל נחלתו י, יא, יג-טו** הרב יעקב אפשטיין, שומריה
17. **חוקי חיים א** הרב חיים אהרן בלייער, ירושלים
18. **חינוך בית יהודא** הרב יהודא לייב ב"ר חנוך דרשן, פפרשי באשכנז
19. **חצי גבורים ה** מכון פליטת סופרים, לייקווד
20. **חקי חיים ח** הרב חיים ישעיה קניג, ברוקלין
21. **ישורון ל, לא** מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים
22. **לב שומע לשלמה א-ב** הרב שלמה דיכובסקי, תל אביב
23. **לבושי מרדכי א-ד** הרב מרדכי לייב וינקלר, מאד בהונגריה
24. **המאור תנו-תנט** הרב יעקב אמסעל, מאנסי
25. **מאיר ההלכה א** הרב דב מאיר פייבוש, בני ברק
26. **מגדל צופים ג** הרב גדליהו אקסלרוד, חיפה
27. **מגדנות אליהו או"ח ג, ד** הרב אלטר אליהו רובינשטיין, אנטוורפן
28. **מוריה שפא-שצג** הוצאת מוריה, ירושלים
29. **מחקרי ארץ ד** הרב רחמים משה שעיו, ירושלים
30. **מערכי לב א** הרב אברהם יצחק אלקבץ, טבריה
31. **מעשה אפור א** הרב ישראל שניאור, מודיעין עילית
32. **משפטיך ליעקב ז** הרב צבי יהודה בן יעקב, בני ברק
33. **פעמי יעקב פא-פג** כולל על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק
34. **קובץ עץ חיים כא** תלמידי וחסידים באבוב, ברוקלין
35. **קול התורה עז, עח** מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון
36. **שבט הלוי יא** הרב שמואל וזנר, זכרון מאיר בני ברק
37. **שם ושארית ישראל ב** הרב ישראל אברהם פורטוגל, סקולען
38. **שער שמעון אחד א-ה** הרב שמעון חירארי, תל אביב
39. **תחומין לד** מכון צומת, אלון שבות
40. **תשובות והנהגות ו** הרב משה שטרנבוך, ירושלים
41. **תשובת ריב"א א-ב** הרב יואל אונגאר, פאקש בהונגריה

מפתח השמות

- אביחצירא, ר' יעקב 284
אברג'יל, ר' אליהו 308
אדרעי, ר' עמרם 150
אברז'ל, ר' אליהו 5, 18, 27, 98, 139, 150, 169, 189, 213, 219, 221, 229, 275, 273, 268, 254, 249
אדלר, ר' בנימין 89
אדלר-לזרוביץ, חנה 235
אוירבך, ר' חיים יהודה ליב 272
אוירבך, ר' שלמה זלמן 235, 99
אונגר, ר' יואל 26, 141, 271
אייזנברגר, ר' יוסף ישראל 196
אלישיב, ר' יוסף שלום 262
אלקבץ, ר' אברהם יצחק 16, 85
אלרן, ר' יונתן 257
אפשטיין, ר' יעקב 39, 45, 49, 66, 74, 103, 108, 155, 163, 168, 170, 191, 287, 277, 166, 256, 247
אקסלרוד, ר' גדליהו 28, 37, 64, 97, 122, 125, 158
ארבך, ר' מרדכי חיים 23
אריאל, ר' יעקב 222
אריאל, ר' עזריה 287
בורשטיין, ר' מנחם 207, 211
בייער, ר' יעקב יוסף 198
ביק, ר' עזרא 223
בלייער, ר' חיים אהרן 154, 156, 240
בלינוב, ר' יוסף יצחק 259
בלס, ר' יהונתן שמחה 59
בן דוד, נועה רחל 210
בן זכאי, ר' יוחנן 250
בן יעקב, ר' צבי יהודה 263
בן יצחק, ר' שמעון 255
בן שלמה, ר' הלל 287
בר שלום, ר' אליהו 255
בריוזל, ר' יעקב 36
ברנסדורפר, ר' מאיר 154
ברנסדורפר, ר' משה 101
גולדמן, ר' גבריאל 211
גולץ, אבישי 176
גוטמן, ר' צבי 172
גנוט, ר' שמואל ברוך 10
גרוס, ר' מרדכי 29
גרוס, ר' שמאי קהת 72, 207
גרינץ, ר' שלמה 212
דבדה, ר' אברהם 70
דוד, ר' בנימין 167
דיין, ר' בניהו 148, 200, 224
דיכובסקי, ר' שלמה 50, 57, 138, 166, 184, 207, 217, 258, 264
הכהן, ר' רא"ם 42, 46, 55, 88, 192
הלוי, ר' מרדכי 75, 145
הלפרין, ר' לוי יצחק 112
הלפרין, ר' מרדכי 119, 195
וונדר, ר' שמואל 6, 21, 24, 67, 91, 95, 105, 114, 115, 124, 130, 144, 151, 162, 164, 183, 188, 197, 202, 226, 233, 234, 241, 242, 244, 285
וונדר, ר' מאיר 177
ויינמן, ר' ישראל 102
ויינרוט, אברהם 281
וייס, ר' אשר 132
וינקלר, ר' מרדכי ליב 15, 40, 76, 107, 120, 127, 137, 142, 153, 193, 231, 236, 246, 251, 261, 267, 269, 274
ולוולסקי, ר' יואל 218
זוכובסקי, ר' נתן 101
זילברשטיין, ר' יצחק 181, 207
חירארי, ר' שמעון 4, 20, 43, 63, 81, 86, 87, 90, 128, 134, 143, 147, 171, 190, 205, 206, 228, 232, 248
טולידנו, ר' גבריאל 279
טרגין, ר' אלי 56
יגל, שמחה 167
ר' יהודה ליב ב"ר חנוך דרשן 133
יוסף, ר' עובדיה 206
ימר, ר' מיכאל 173
כהנא, ר' משה חיים 38
כץ, ר' אריה 207, 222, 238
כ"ץ, ר' שאול 118
לאו, ר' דוד 225
לביא, ר' ליאור 121
לוי, ר' שלמה 146
לונדינסקי, ר' שמחה בונם 23
ליאור, ר' דב 207

- לרמן, יהודה 280
מאזוז, ר' מאיר נסים 207
מוסקוביץ, ר' ברוך 7, 17, 47, 65, 79, 80, 140, 161
מזרחי, ר' אבישי 214
מילר, ר' שלמה אליהו 23
מימון, ר' משה 60
מרצבך, ר' הלל 35
נבנצל, ר' אביגדור 207, 247
נדל, גיל 113
נהוראי, ר' מאיר 235
נויבירט, ר' יהושע ישעיה 51
נוישטט, ר' דניאל יהודה 23
עדס, ר' אברהם חיים 22
עמאר, ר' שלמה משה 207
פופר, ר' דב 167
פורטוגל, ר' ישראל אברהם 270
פיבוש, ר' דב מאיר 41, 131
פיינשטיין, ר' דוד 7, 47, 65, 79, 80, 83, 129
פיינשטיין, ר' משה 3, 52, 161
פינק, ר' דב 260
פיקסלר, ר' דרור 113
פישר, ר' ישראל יעקב 99
פרבשטיין, ר' משה מרדכי 282
צוריאל, ר' משה 30
קאהן, ר' חנוך אליהו 199
קאטץ, ר' אריה לייב 1-3, 8, 14, 52, 61, 96, 136, 149, 186, 208, 262
קטן, חנה 223
קלוגר, ר' שלמה 186
קליין, ר' משה שאול 132
קלמן, שמעון ב' 92
- קניג, ר' חיים ישעיה 19, 25, 69, 104, 135, 253
קנייבסקי, ר' חיים 262
קנר, ר' מרדכי 93
רבינוביץ, ר' אליעזר חיים 175
רבינוביץ-תאומים, ר' אליהו דוד 54, 73
רובין, ר' יצחק מרדכי 100
רובינשטיין, ר' אלטר אליהו 32-34, 68, 84
רוזן, ר' ישראל 35
רוט, ר' אליעזר 278
רוטנברג, ר' משה 38
רונס, ר' יצחק אבי 218, 276
רו, ר' אלעזר זאב 286
רייזמן, צבי 109
שוחט, ר' שלמה 152
שולזינגר, ר' טוביה 9, 71
שטרן, ר' יוסף זכריה 12, 73, 78, 94, 106, 116, 157
שטרנבוך, ר' משה 11, 44, 53, 99, 111, 117, 159, 194, 204, 220, 227, 230, 237, 239, 245, 252, 265, 283
שילד, רות 218
שיינר, ר' חיים 48
שילת, ר' יצחק 174
שלזינגר, ר' ברוך ראובן שלמה 13, 31, 58, 126, 160, 179, 187, 203, 286
שניאור, ר' ישראל 82, 110, 123, 165, 185, 201, 243
שעיר, ר' רחמים משה 62, 182
שרגא, ר' שי יצחק 215

מפתח הענינים

- אב 52, 147-149, 197, 203; אבהות 264; אבלות 52, 207; אוזניים 40, 137-139; אולטרה סאונד 167, 249, 250; איברים 45, 47, 202-204; איטר 3, 66, 96, 151, 243, 259, 260; אייר 73; אילם 5; אינפוזיה 95; אינקובטור 163; איפור 125; אלמנה 249, 251; אלרגיה 72, 180; אמבולנס 181; אנדרוגיניוס 243; אנטומיה 199; אפר 189; אצבע 202; ארבע כוסות 68-71; אשר יצר 2.

- בהמה 243; ביבליוגרפיה 177; ביוץ 222; ביצה 243; ביציות 217, 223, 226; ביקור חולים 25, 188-185; בישולי עכורים 34, 60, 105, 115; בית חולים 3, 8, 91-93, 176, 188, 204; 206; בית כנסת 14; בן 213, 214, 262; בעל 133, 134; ברכות 15-19; ברכת המזון 36; בשר בחלב 108, 142; בתולים 131.
- גבורת אנשים 265; גבס 137; גוסס 201, 205; גיד 196; גיינג'י 171, 255; גירושין 269-272; גלוטן 67; גניקולוגיה 209; גרות 166, 238.
- דם 1, 43, 127, 130, 148; דנ"א 245, 264, 268.
- הבדלה 84; הגומל 18, 19, 198; הומיאופתי 112; הוצאה 30, 31, 80; הזרעה מלאכותית 164, 174, 222, 225, 227, 231, 247, 250; הטפת דם 156; הלואה 266; הסבה 66; הפלות 127, 173, 234, 284-286; הצלה 172; הקאה 8, 68; הקלטה 24; הרדמה 6, 153, 160; הריון 174, 210, 211; השתלות 45, 173, 174, 195-198, 217; התעמלות 62; התקן 138.
- וטרנר 178; וידוי 186; ויטמינים 39, 111, 136; וסת 128; וריקוצל 287.
- זונדה 15, 16, 38; זירוז 215; זנות 251; זקנים 21, 61, 150, 208; זריקות 240; זרע 145, 217, 219-224, 236.
- חגורה 137; חולים 184-193; חולירע 94; חוץ לארץ 24; חינוך 151; חלב 7, 54, 73, 103, 114; חליבה 41; חליצה 181, 221, 273, 274; חנוכה 105; חניצה 135-140; חרש 5, 14, 166, 261, 262, 267; חשמל 25.
- טבילה 135-140, 211; טבעת 137, 259, 260; טומטום 277; טחורים 86, 127; טיפוס 246; טלפון 58, 186; טריפות 107.
- יולדת 14, 55-59, 81, 82; יום טוב 74-80; יום כיפור 57, 76, 83-85, 94-103; יחוד 252, 253; ימין 151; יניקה 34; ירוק 153, 154; ירושה 277.
- כדורים 28, 29, 61, 101; כהנים 12, 13, 188, 199-203, 218-220; כוונה 13; כינים 35; כליה 197, 198; כנסייה 119; כסא גלגלים 276, 287; כרות שפכה 239-241; כתם 129; כתף 280.
- לב 193; לולב 96; לילה 20; לימוד 40.
- מאבד עצמו לדעת 18; מבחנה 227; מגנט 28; מרחום 61; מוות מוחי 192, 194; מוות קליני 200; מומר 76; מוסר 181; מזונות 263; מח עצם 283; מינקת 99, 114, 152-165, 172, 269; מיעיים 2, 37; מיתרי הקול 10; מכשיר אדים 32; מכשיר הנשמה 283; מכשיר שמיעה 88; מלקחים 153; מניעת הריון 231-234; מעוברת 83, 98, 99, 127, 164; מצה 67, 68, 71; מציצה 151, 157-159; מרור 72; משאבה 41, 103; משחה 27, 42, 131, 231; משלוח מנות 106; משקפים 40, 61, 157.
- נבילה 49; נדה 3, 127-134; נדרים 141-144, נובורניג 132; נחש 243; נטילת ידיים 1, 87; ניסויים מדעיים 108; נישואין 73, 247-251; ניתוח 228, 283; ניתוחי מתיים 208; נכים 276; נכפה 269, 271, 272; נכרים 23, 26, 53, 74, 179, 189, 219-221, 226, 286; נסיעה 51, 52, 55, 74, 253; נפלים 136; נקבה 230; נשים 209-274.
- סגולות 40, 117, 118, 175, 214; סוכה 104; סוכרת 70; סומא 30, 134, 187; סטירה 147; סיסטיק פיברוזיס 256; סירוס 178, 242, 244; סמים 275; סנטוריום 193; ספירת העומר 15; סת"ם 169; סתם יינם 116.

עגונות 245, 246, 271; **עדות** 275; **עדשות** 33; **עור** 110; **עזרה** 287; **עיטוש** 110, 180; **עין** הרע 262; **עינים** 143; **עישון** 33, 75-79, 254, 275; **עליה לתורה** 85, 96, 98, 102, 206; **עצבנית** 134; **עצם נסכוי** 255; **עקרות** 235, 242.

פאה נכרית 4, 120; **פגים** 216; **פדין הבן** 153, 164, 167, 168; **פה** 136; **פונדקאות** 218, 223; **פוריות** 207, 208, 211, 212, 217, 257; **פי הטבעת** 8; **פיקוח נפש** 24, 34, 44, 46, 174; **פסח** 33, 63-72, 155; **פצוע** 190; **פצוע דכא** 237, 238; **פצעים** 135; **פרחי בכ** 113.

צדיק 9; **צדקה** 141, 146; **צהבת** 153, 154; **ציפורן** 140; **צניעות** 254.

קדימויות 50, 173; **קידוש** 21, 61, 84; **קידושין** 144, 259-262; **קיטע** 66, 274; **קימה** 150; **קעקע** 125, 126; **קרחת** 243; **קריאת שמע** 6.

רגלים 12, 47, 90, 243, 274; **רופא** 26, 53, 79, 182, 183, 252, 278, 279, 281, 283; **רחם** 127, 204, 248, 269; **ריח** 8, 24; **רכב** 179, 181, 186; **רפואה** 169, 172-207; **רשלנות** 279.

שבועה 145; **שביתה** 281; **שבת** 21-62, 157; **שהחיינו** 105; **שו"ב** 107; **שוטה** 261, 262, 268, 269-271; **שופר** 76, 88-93, 261; **שו"ת וירטואלי** 119; **שחיטה** 34, 81, 87, 157; **שידוכים** 258-259; **שינה** 185; **שינוי מין** 228, 229; **שיניים** 40, 42, 63, 64, 137, 138, 181, 246; **שיתוק** 3; **שכר** 282; **שליה** 195; **שליח ציבור** 97; **שמאל** 169; **שמות** 193; **שמיעה** 10, 11; **שערות** 33, 120-124, 244; **שופרת** 15, 16, 38, 235; **שפיר** 168; **שקיעה** 161; **שריפת הגוף** 149; **שתל כוכלרי** 11, 44, 88.

תא גזע 109; **תאומי סיאם** 285; **תהילים** 20; **תחבושת** 89; **תפילה** 7-10, 186, 189, 191, 192, 262; **תפילין** 3-6, 187; **תפירות** 136, 162; **תרומה** 40, 170; **תרופות** 17, 24, 31, 37-40, 48, 65, 100, 111, 112, 278; **תשעה באב** 78, 81-87.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. נטילת ידים למי שתורם דם או שבודקים את דמו. הרב אריה לייב קאטץ. **שו"ת אהל אריה**, ח"א, סי' ה, עמ' ו.
2. נכון להחמיר לרחוץ ידיו, אבל לא כשנוטלים מעט מאד לבדיקת הסוכר.
3. סם המשלשל לנקות את המיעים. הרב אריה לייב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' יט, עמ' טז.
4. נחלקו האחרונים אם יברך בכל פעם אשר יצר, ולהלכה כשאנו צריכים יותר יברך.
5. המשותק בידו השמאלית. הרב אריה לייב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' כג, עמ' יט.
6. מחלוקת באחרונים אם יניח עליה תפילין. בס"ל עמ' כג פסק שמי שהרגיל עצמו לכתוב ביד ימין יניח על שמאלו ככל אדם. בס"ל עמ' נג הורה שאשה יכולה לקשור התפילין לבעלה החולה, וכשהיא נדה תלבש בתי ידים. בס"ל עמ' עמ' ער התיר להניח תפילין על ידו החבושה במקום הרצועות. בס"ל עמ' עמ' רפו הביא מה שפסק הרב משה פיינשטיין, שאסור להביא תפילין לבית חולים למחלות מדבקות כי שם ישרפום אחר כך.
7. הנחת תפילין על פאה נכרית כשקשה לו להסירה. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ב, סי' יג, עמ' עט-פט, ח"ה, אור"ח, סי' יא, עמ' סא-סו.
8. כשצריך פאה נכרית בגלל שנשרו שערותיו יכול להניח על הפאה, ואין ברכתו לבטלה.

5. דין חרשים ואילמים בזמן הזה. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' נב, עמ' קיג-קטז.
- הגם שלומדים בבתי ספר מיוחדים ומתקשרים עם הבריות אין להם דין פיקחים, ולכן אין לקבלם לגיור או למצוות דאורייתא כקידושין, אבל לדברים דרבנן כגון מניין לקדיש וקדושה אפשר לסמוך על הפוסקים המקילים.
6. מי שהורדם לחמישה ימים. הרב שמואל ווונר. שו"ת **שבט הלוי**, ח"א, סי' כא, עמ' יב.
- אין להעירו לקריאת שמע ותפילין, כי בהרדמה חזקה כזו כשמעירים יש חשש מחלה וספק סכנה.
7. אכילה קודם התפילה למי שחלש לבו. הרב ברוך מוסקוביץ. שו"ת **ודברת בם**, סי' ח, עמ' יט-כג.
- מותר לאכול לרפואה קודם התפילה אפילו אם יכול להמתין עד לאחריה. הרב דוד פיינשטיין פסק שחלב בזמננו הוא כמו תה וקפה. -עוד פסק בעמ' כח כי מי שעסק בהצלת נפשות כל זמן התפילה, אינו צריך להתפלל תפילת נדבה.
8. חולה בפי הטבעת. הרב אריה לייב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' טו, עמ' יד.
- כשהרעי יוצא דרך נקב בבטן ומכוסה, מותר להתפלל כשאין ריח רע. -בסי' תכ עמ' רנט התיר לחולה בבית חולים להתפלל כשיש עביט מי רגלים ליד שכנו שמאחורי המחיצה. -בסי' ק עמ' סט הביא את דעות האחרונים אם צריך לחזור ולהתפלל כשלא הרחיק מהקאה.
9. תשלום לתפילה על חולה. הרב טוביה שולזינגר. **המאור**, תנז, תשע"ד, מט.
- יש תועלת בנתינה לצדיק הגם שלא הספיק להתפלל עד שנפטר החולה.
10. נותח במיתרי הקול ואינו יכול להשמיע לאוזניו. הרב שמואל ברוך גנוט. **בית הלל**, מט, תשע"ד, פא-פב.
- עדיף שיתפלל רק בשפתיו מאשר שאחרים יוציאוהו ידי חובתו.
11. דין שומע כעונה בשתל כוכליארי. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' נד, עמ' קיג-קטו.
- יש לסמוך שיוצאים בשמיעה כזו גם בתקיעת שופר, קידוש וכדומה.
12. כהן שרגליו עקומות. הרב יוסף זכריה שטרן. **זכר יהוסף**, או"ח, ח"א, סי' כט, עמ' קעא-קעג.
- יש להקל שיעלה לדוכן בערדליים חסרי רצועות, מה גם שהוא מצונן.
13. כוונה בברכת כהנים לרפואת חולה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ט, סי' ח, עמ' כב-כג.
- יכוין לקיום המצוה בלבד בלי שום תוספת.
14. יולדת שחלתה. הרב אריה לייב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' צא, עמ' סד.
- כשאינה יכולה לבוא לבית הכנסת, יש חיוב לתת לבעלה עליה. -בסי' קעז עמ' קטו הורה שחרש לא יהיה שליח ציבור, אבל יעלה לתורה לפסוקים האחרונים.

15. ברכה למי שאוכל ושותה שלא דרך הפה. הרב מרדכי לייב וינקלר. **לבושי מרדכי**, קמא, או"ח, סי' לב, עמ' מו-מו.
 - הניזון משפופרת לקיבתו ישמע ברכה ראשונה או אחרונה מאחר ויענה אחריו אמר. -בסי' צא עמ' קמג פסק שחולה שלא ספר העומר, יבקש מאחר להוציאו בברכה.
 16. ברכה בחולה שמאכילים אותו דרך שפופרת (זונדה). הרב אברהם יצחק אלקבץ. שו"ת **מערכי לב**, ח"א, סי' יא, עמ' קיז-קכ.
 - חייב לברך לפנייה ולאחריה, ודלא כארץ צבי (פרומר), ח"א, כח.
 17. ברכה על תרופה. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, סי' ל, עמ' צא-עב.
 - המנהג שלא לברך עליה גם כשיש בה דבר להמתיקה.
 18. ברכת הגומל במי שזילזל בבריאותו וחלה. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' יא, עמ' טז-יח.
 - יברך על שהתרפא, אבל מי שניסה להתאבד וניצל יברך בלי שם ומלכות. -בסי' כו-כו עמ' נד-ס הורה שמחללים שבת להצלת מי שמנסה לאבד עצמו לדעת.
 19. ברכת הגומל בחולה שנתרפא. הרב חיים ישעיה קניג. שו"ת **חקי חיים**, ח"ח, או"ח, סי' כה, עמ' מד-מו.
 - מן הדין אפשר לברך אחרי שלושה ימים, אבל עדיף לחכות עד שיתרפא לגמרי.
 20. אמירת תהילים על החולה בלילה. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ה, או"ח, סי' לא, עמ' קפב-קפז.
 - המנהג להקל לומר בלילה, אך עדיף ללמוד לרפואתו.
- ב. שבת**
21. יצא ידי קידוש ותפקידו לקדש לזקנים. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' ע, עמ' לז.
 - אינו מסכים שיברך כאשר הזקנים אינם יכולים לשתות כלל.
 22. **שבת היא מלזעוק**, דיני רפואה בשבת, עם תמונות צבעוניות להמחשה. הרב אברהם חיים עדס. ירושלים תשס"ז, רמ עמ', הסכמות, ניר כרומו.
 23. קונטרס בדיני רפואת נכרים בשבת. הרבנים שלמה אליהו מילר, דניאל יהודה נוישטט, מרדכי חיים ארבאך ושמחה בונם לונדינסקי. **חצי גבורים**, ה, תשע"ג, שה-שכח.
 - מסקנת הפוסקים להתיר משום איבה גם במלאכות דאורייתא.
 24. משפחה שמקליטה את הדיווח של הרופא. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' צג, עמ' מט-נ.
 - תשובות לד"ר לוינגר: א. יש להימנע מזה בשבת; ב. תרופה מוחזקת המופקת מבעלי חיים ואינה כשרה, מותרת לחולה שאין בו סכנה; ג. יש לעורר חולה הבא לבית כנסת שנודף ממנו ריח רע, ועליו להשתמש באיזה בושם. -בסי' צד עמ' נ השיב על מי שנוסע עם בנו לטיפול רפואי בחוץ לארץ יחד עם רופא חילוני מלווה, אם חייב להוציא סכום רב למונעו מחזרתו בשבת. -בסי' צה עמ' נא-נד עוסק בדין אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב.

25. מצות ביקור חולים בשבת כשיש שם בדיקת חשמל. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים**, ח"ח, או"ח, סי' מז, עמ' עח-עט.
כשגוי בודק בכלי חשמלי יש להקל לבקר את החולה, אם לא יסייע לו כלל ויעמוד כחומה מבלי לזוז.
26. נסיעת רופא ישראל לחולה עכו"ם בעגלה של עכו"ם. הרב יואל אונגאר. **תשובת ריב"א**, ח"א, סי' י, עמ' נח-סב.
יש חששות של משתמש בבעלי חיים, גזירה שמא יחתוך זמורה ותחומין, ובכל זאת יש לסמוך על דעת הרשב"ם שמתיר מפני דרכי שלום, וכל שכן ביום כיפור זה יותר קל. בס"י נ עמ' קל דן בקושיא של ביטול מלאכות שבת בנימוק של הותר לחולה שיש בו סכנה.
27. דין נולד וממרח ברפואה בשבת. הרב אליהו אברול. **שו"ת דברות אליהו**, ח"ח, סי' כא, עמ' לט-מב.
למתקשים בקיום מצות עונה בגלל יובש מותר למרוח משחה מיוחדת.
28. נטילת כדורי שינה בשבת. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ג, סי' כג, עמ' פט-צ.
הדעת נוטה שבריא לא יטול כדורי שינה למרות שגדולי הפוסקים התירו. פעמים מותר להצמיד מגנט לצלקת כדי להקל על הכאבים.
29. נטילת כדורים בשבת. הרב מרדכי גרוס. **ישורון**, לא, רז-רכט.
פרטי ההלכות של סוגי הכדורים, כגון לשינה או לפריה ורביה.
30. הליכת עיוור ברשות הרבים בשבת עם מקל נחיה. הרב משה צוריאלי. **תחומין**, לר, 52-48.
פוסקים רבים סבורים שבזמננו יש להקל לעיוורים לצאת עם המקל.
31. קצר נשימה שצריך ליטול תרופה בשבת. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"י, סי' לג, עמ' קטו-קיד.
אינו צריך להישאר בביתו, ויכול ללכת לבית הכנסת כדרכו ליטול שם את התרופה.
32. תוספת מים למכשיר אדים קר וטלטולו. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **שו"ת מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ג, סי' לג, עמ' סד-סה.
מותר להוסיף מים כשאין חשש כיבוי או הבערה, ומותר לטלטלו כי מה שמפריע לשכנים נחשב לצורך מקומו.
33. הכנסת עדשות מגע לנוזל בשבת. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ג, קכט-קל.
מותר להכניסם כדי שיהיו מוכנים לו, ואין בזה משום מתקן מנא. בס"י נט עמ' קלב-קלד דן בחיוב המלקט בשבת שערות לבנות מתוך שחורות משום גוזה. בס"י קלה עמ' רחצ-רצט כתב על עישון סיגריות בפסח.
34. בהלכות שבת. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ג.
בס"י נ עמ' קב-קד כתב על שחיטה לצורך חולה שיש בו סכנה. בס"י נא עמ' קד-קיט דן בהיתר בישול עכו"ם לחולה בשבת, וההשתמשות בו לבריא במוצאי שבת. בס"י נג עמ' קיט-קכב בירור היתר היניקה בשבת. בס"י נד עמ' קכב-קכד עסק בפיקוח נפש בשבת כשיש עוד כוונה.

35. הריגת כינים בשבת. הרבנים הלל מרצבך וישראל רוזן. **תחומין**, לד, 38-47.
יש פוסקים המחמירים כיום שלא להרוג כינים מכיון שהם פרים ורבים, ויש המתירים כדעת רבותינו הקדמונים.
36. נטילת רפואה בשבת באופן שאינו ניכר או על ידי שינוי. הרב יעקב בריזל. **בית אהרן וישראל**, קעג, תשע"ד, עו-פד.
יש מקום להתיר כשהתרופה נשרתה במים מערב שבת או שנתערבבה במאכל.
37. תרופה נגד תולעים במיניים. הרב גדליהו אקסלרוד. **שו"ת מגדל צופים**, ח"ג, סי' כא, עמ' פו-פח.
מותר לקחת תרופה טבלית או נוזלית בשבת הגם שהורגת את התולעים שבגופו. -בסי' כב עמ' פח-פט התיר לסובל מכאבים חזקים ליטול תרופה בשבת.
38. נטילת תרופות בשבת כשיכול להמתין למוצאי שבת. הרב משה חיים כהנא. **חצי גבורים**, ה, תשע"ג, רסה-ערב. הרב משה רוטנברג. רצז-שג.
נחלקו הדעות אם בחולה שאין בו סכנה יטול את התרופות בשבת, או שעדיף להמתין למוצאי שבת. כמו כן בהחזרת זונדה שנפלה בשבת.
39. רפואה מונעת בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' י, 83-87.
מי שנוטל כל השבוע ויטמינים או תוספי מזון לבריאות גופו יכול ליטלם גם בשבת.
40. תרופה לשיניים בשבת. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, או"ח, תנינא, סי' פב, עמ' רצא-רצב.
כשהזהיר הרופא לזלף טיפות כל שעה על הנקב, יעשו כדבריו אם יש כאן מקצת חולי או כל הגוף. -בסי' כג דן ברפואה סגולית בשבת. -באו"ח תליתאי, סי' כט, עמ' תמב-תמד כתב, שבדור של רופאים צדיקים היה מותר ללמוד בשבת בראיה חכמת הניתוח או אומנות אחרת, ובמיוחד על ידי גוי. -בח"ד, סי' קצג, עמ' קנח-קנט, פסק על נתינת צמר גפן באוזנו בשבת, שאם הכין מערב שבת אין בזה משום רפואה, אבל אין לצאת בו כי אינו קשור. -בסי' רסה, עמ' רלג, התיר לצאת במשקפים המונחים על האף, ועדיף שהידיות יהיו מוזהבות. -בליקוטים, סי' קנג, עמ' צט, מברר אם להאכיל חולה שיש בו סכנה טבל ותרומה.
41. חליבה לחינוק במכונת שאיבה שכוונה על ידי שעון. הרב דב מאיר פייבוש. **שו"ת מאיר ההלכה**, ח"א, סי' מ, עמ' רנד-רסה.
אסור לכוין את המשאבה הצמודה לגוף כשהחינוק אינו במצב של פיקוח נפש.
42. שימוש במשחות בשבת. הרב רא"ם הכהן. **ברי הארון**, או"ח, סי' יב, 133-142.
יש הבדלים בין סוגי המשחות ואופני המריחה. -בסי' יג, 143-152 התיר לצחצח שיניים בשבת כשבוראי אינו מוציא דם.
43. חתך לחם ופגע באצבעו ששתתה דם. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ה, או"ח, סי' נ, עמ' רנח-רסג.
ישטוף תחילה במים, ואחר כך ישים עליה צמר גפן שמתלכלך.
44. הסרת והחזרת שתל קוכליארי בשבת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' פו, עמ' קפג-קפד.
פרטי ההלכות לגבי הסרת המכשיר והחזרתו, כשלדעת הרופא זה יזיק לעצביו אם לא יחזיר. -בסי' סז עמ' קפד-קפו דן בפיקוח נפש אם זה הותרה או דחויה.

45. השתלת איברים לדיני שבת ויום טוב. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"י, סי' ח, 43-39.
- איברים מלאכותיים שהושתלו בגוף האדם, ספק אם נחשבים כאבר בריא לגבי דינים מסוימים.
46. שו"ת **ברי הארון**, תשובות בנושאי השעה: פיקוח נפש. הרב רא"ם הכהן. ירושלים, מגיד, תשע"ד, טז, 278 עמ', הסכמות, פתיחה, ט' סימנים, מפתח המקורות והנושאים.
47. רפואה בשבת במקום סכנה אבר וחולה שאין בו סכנה. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת בם**, סי' קיג, עמ' רעא-רעו.
- באיסור דרבנן עושה בעצמו בלי שינוי, ואיסור תורה רק בשינוי. הרב דוד פיינשטיין הורה שהמרגיש טוב רק נשברה רגלו ואינו יכול ללכת לבית הכנסת, אינו נחשב חולה או מצטער לגבי נטילת תרופות.
48. רפואות ושבות דרבנן לחולה שאין בו סכנה. הרב חיים שיינר. **ישורון**, לא, רס-רסז. בירור השיטות אם מותר ליטול תרופות במקום צער ודוחק גדול.
49. האכלת נבילה לחולה בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' ט, 74-82. דיון אם שוחטים ומבשלים לחולה שיש בו סכנה, או שנותנים לו בשר נבילה.
50. קדימויות ועדיפויות בהצלת נפשות. הרב שלמה דיכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"ב, סי' לט, עמ' פז-קלד.
- בירור נושאים רבים הקשורים למלחמות ישראל, קדימויות בטיפול רפואי, בהצלה רוחנית, בצדקה ובמשק המים.
51. קריאת רופא לחולה שיש בו סכנה והנסיעה בשבת. הרב יהושע ישעיה נויבירט. **קול התורה**, עח, תשע"ד, כח-לד.
- מותר מצוה וחובה לחלל שבת לצורך חולה שיש בו סכנה יהודי, גם מי שמחלל שבת בפרהסיא.
52. נסע במכונית להציל חולה מסוכן. הרב אריה ליב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' רסו, עמ' קעא.
- לדעת הרב משה פיינשטיין מותר לחזור לביתו במכונית. - בסי' שיח עמ' רג הסתפק אם יחלל שבת לבוא לאביו המסוכן שדורש זאת. - בסי' שפד עמ' רמ הורה שבזמננו מחללים שבת להציל גם מי שנסע להכעיס. - בסי' תא עמ' רמט הביא מפסקי הרב משה פיינשטיין, שאבל יכול להסיע את אשתו העומדת לילד לבית החולים.
53. כשיש לפניו שני רופאים ורק אחד שומר שבת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' פח, עמ' קפו-קפח.
- כששניהם מומחים עדיף לקרוא לשומר שבת אם אינו מבטל מעונג שבת. - בסי' פט עמ' קפח-קפט השיב אם צריך להוציא ממון כדי שנכרי יעשה במקומו, כאשר יכול בעצמו לחלל שבת בחולה שיש בו סכנה.
54. איסור דרבנן לחולה שאין בו סכנה בשבת. האדר"ת, לרב יוסף זכריה שטרן, בתרכ"ה. **מוריה**, שפא-שפד, תשע"ד, נח-סט.
- דיון מה יעשה בשבת חולה שהזהירוהו הרופאים לשתות חלב חם כל יום על בטן ריקה.

55. נסיעה בשבת לצורך סיוע בלידה. הרב רא"ם הכהן. **בדי הארון**, א"ח, סי' יז, 209-195.
- בשלב הראשון של הלידה דין היולדת כחולה שיש בו סכנה, ומותר לאמא או למסייעת ללוותה גם אם בעלה נוסע עמה.
56. תומכת לידה והגדרת ישוב הדעת ביולדת. הרב אלי טרגין. **תחומין**, לד, 62-68.
- מה שהתיר לדולה לנסוע לבית החולים אינו מוסכם על הרב שלמה לוי שחולק על כך.
57. הרגעת היולדת. הרב שלמה דייכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"ב, סי' מד, עמ' רה-ריב. עוסק בדינה בשבת וביום כיפור, בדיקות רפואיות לאשה בהריון, נגיעת הבעל באשה יולדת. בס"י מה עמ' ריב-רכב הורה במכלול הענינים של חולה ביום הכיפורים.
58. ילדה בשבת או ביום טוב ורוצה שגוי יטלפן להודיע להוריה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"י, סי' י, עמ' לח-מב.
- אין לבקש מגוי ישירות, וכשטלפן מעצמו יכולים לעשות שלום זכר.
59. המשמעות ההלכתית של "מצות הצלה מתמשכת" ודיני חזרה בשבת. הרב יהונתן שמחה בלס. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 45-60.
- הוראות כיצד ינהגו רופא, אחות ואמבולנס שהוזעקו לחולה וסיימו את הטיפול.
60. בישולי גויים שנתבשלו לצורך החולה בשבת. הרב משה מיימון. **קובץ עץ חיים**, כא, תשע"ד, שפה-שפז.
- המשנה ברורה הכריע שמותר לאוכלם במוצאי שבת אפילו לבריא.
61. מדידת חום בשבת. הרב אריה ליב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' רצ, עמ' קפב.
- מותרת כשאינה בכלי חשמלי. בס"י רצב עמ' קפו אסר לצאת במשקפי שמש. בס"י שיו עמ' רב התיר לזקן הזקוק למקל או שנשברה רגלו לצאת עמו בשבת, אבל לא להליכה על קרח כשחושש שיחליק. בס"י שסב עמ' רכט התיר לקחת כדורי שינה בשבת. בס"י שצב הורה שחולה שצריך לאכול בבוקר לפני התפילה חייב לקדש תחילה.
62. התעמלות בשבת. הרב רחמים משה שעיו. שו"ת **מחקרי ארץ**, ח"ד, סי' נט, עמ' קסב-קסג.
- מותר להתעמל כשלא ניכר שעושה זאת משום רפואה.

ג. מועדים

63. שיניים תותבות. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"א, א"ח, סי' סב, עמ' רמז-רמט.
- המחמיר להגעילם לפסח תבוא עליו ברכה, ולבשר בחלב אין צריך רק ממידת חסידות.
64. סתימות וכתרים על השיניים. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ג, סי' לב, עמ' קי-קיד.
- הוראות כיצד ישתמש בהם ובשיניים תותבות בפסח ולגבי בשר בחלב.

65. תרופות בפסח. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ, ס' קכז, עמ' שיט-שכא**.
שמע מהרב דוד פיינשטיין שרוב התרופות נפסלו מאכילת אדם, לא שייך בהם אחשביה, ולא צריך לבערם.
66. הסבה על ידי איטר וקיטע. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו, יד, ס' טז, 100-103**.
גם איטר יסב על צד שמאל. כשקיטע אינו יכול להישען על היד הקטועה הוא אנוס ופטור.
67. אכילת מצה לחולי גלוטן. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי, חי"א, ס' קכג, עמ' פד-פה**.
כשמסב עם המשפחה ויכול לאכול רק כזית אחד יאכלנו אתם, ויהיה פטור אחר כך מהכזית של האפיקומן.
68. אכל כזית מצה והקיא. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו, או"ח, ח"ד, ס' כט, עמ' נו-ס**.
דיון אם יצא ואם מברך. בס' לד עמ' ע-עא התיר למי שסובל מכאב שיניים לשתות מעט יי"ש אחרי הארבע כוסות.
69. מי שאינו יכול לשתות יין לארבע כוסות. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים, ח"ח, או"ח, ס' ע, עמ' קז-קט**.
אם אמרו לו הרופאים שיסתכן, אסור לו להחמיר ולשתות.
70. שתית ארבע כוסות לחולה סכרת. הרב אברהם דבדה. **המאור, תנח, תשע"ד, יז**.
אל ישתה כשיש סכנה בדבר, וידחוק עצמו לשתות מיץ ענבים.
71. אכילת מצה ושתית ארבע כוסות לחולה שקשה לו. הרב טוביה שולזינגר. **המאור, תנח, תשע"ד, נז**.
אם זה יביאו לקוצר נשימה פטור מהמצוות, ואסור לו להשתדל מעט.
72. חולה אלרגיה שאינו יכול לאכול ירק חי. הרב שמאי קהת גרוס. **מוריה, שפח-שצ, תשע"ד, רל**.
כמה עצות לקיום מצות מרור על ידי שיאכל מעט, או יפלוט, או יאכל חזרת שבושלה.
73. נישואין בראש חודש אייר. הרב יוסף זכריה שטרן. **זכר יהוסף, או"ח, ח"ב, ס' קעט, עמ' קמ-קמא**.
חתן חולה שצריך משהו שישגיח על בריאותו והתאחר להגיע עד ליל ראש חודש אייר, יש סיבות להקל לסדר לו הנישואין, במיוחד שזה מנהג חומרא בלבד. בס' קצו עמ' קפו-קצה שאלת האדר"ת ותשובת רי"ז, על שתית חלב חם שהוא דרבנן לחולה שאין בו סכנה בשבת. וראה: 54.
74. הסעה על ידי נכרי ביום טוב. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו, ח"י, ס' יז, 101-106**.
לשואל פרטי אפשר להורות שמותרת החזרת האב בליל הסדר מבית בנו לבית האבות, במיוחד כשהנהג נכרי.
75. שתית העשן שמוצצים אותו דרך קנים חלולים ביום טוב. הרב מרדכי הלוי. **דרכי נועם, או"ח, ס' ט, עמ' טו-יט**.
טעמים לביסוס מה שנהגו להיתר.

76. עישון ביום טוב. הרב מרדכי לייב וינקלר. שו"ת **לבושי מרדכי**, או"ח, קמא, סי' צו, תנינא, לג, רביעאה, סי' קה.
- מי שנהג לאסור ומרגיש צורך לעשן, יש מקילים להתיר לו את נדרו. כשמעשן בשפופרת מברך כיון שנהנה ממנו, והנזק הוא רק לאבר אחד, לריאות. בליקוטים, סי' סג, עמ' לח, פסק על תקיעת שופר לילדת או חולה לפני התפילה. בח"ד, סי' א, עמ' א-ב, השיב אם להאכיל חולה מומר שרוצה לאכול ביום כיפור. בליקוטים, סי' סט, עמ' מא, ענה על אכילת יולדת תוך שבעה ביום הכיפורים.
78. עישון ביום טוב ובתשעה באב בשבת. הרב יוסף זכריה שטרן. **זכר יהוסף**, או"ח, ח"ב, סי' קצח, עמ' קצז-ר.
- סיכום דעות הפוסקים אם נקרא אינו שוה לכל נפש כי מזיק לבריאות.
79. שמירת הנפש ונאמנות הרופאים. הרב ברוך מוסקוביץ. **חצי גבורים**, ה, תשע"ג, רנא-רסד.
- הרב דוד פיינשטיין אמר שהיום נשתנה דין עישון הסיגריות, ובודאי אסור.
80. חולה שאינו יכול ללכת בלי מקל ביום טוב. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, סי' קמז, עמ' שעא-שעז.
- לדעת הרב דוד פיינשטיין מנהג העולם לסמוך על המקילים להוציא את דברי החולה ביום טוב, ורק בשבת החמירו.
81. שחיטת תרנגולים בשבוע שחל בו תשעה באב בעת מחלת העופות. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"א, או"ח, סי' עז, עמ' רחצ-שא.
- מותר לשוחטם, ויאכילום לחולה או לילדת. תיקון תשובה למי שנסעה עם יולדת לבית חולים וחזרה בשבת, יו"ד, סי' יט, עמ' תמז.
82. סעודה המפסקת בחולה ויולדת שאינם מתענים בתשעה באב. הרב ישראל שניאור. שו"ת **מעשה אפור**, ח"א, סי' סז, עמ' קצג-ר.
- יש להם לאכול סעודה המפסקת הגם שלא יצומו למחרת.
83. חולה ומעוברת בתשעה באב. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, סי' קנה, עמ' שצד-שצה.
- שמע מהרב דוד פיינשטיין שחולה ממש ומעוברת חולה פטורים לגמרי מהתענית, ואינם צריכים לשתות פחות מכשיעור. בסי' קסו עמ' תיט הביא שחולה מסוכן האוכל ביום כיפור, יכול לעלות לתורה בשחרית אבל לא במנחה.
84. הבדלה בתשעה באב לאשה חולנית הצריכה לאכול. הרב אלטר אליהו רובינשטיין. **מגדנות אליהו**, או"ח, ח"ד, סי' נד, עמ' קיז-קכא.
- כשצריכה לאכול באמצע תשעה באב שחל ביום ראשון, יבדיל לה בעלה ויתן לקטן לשתות. בסי' נה עמ' קכא-קכב דיון על חולה שאין בו סכנה לגבי תשעה באב. בסי' עה עמ' קעד-קעה הורה על אופן הקידוש לחולה ביום כיפור שחל בשבת.
85. עליה לתורה של חולה האוכל בתשעה באב וביום הכיפורים. הרב אברהם יצחק אלקבץ. **מערכי לב**, ח"א, סי' מא, עמ' רצז-שב.
- חולה שיש בו סכנה ביום כיפור ושאינו בו סכנה בתשעה באב שאכלו יותר מכשיעור יוכלו לעלות לתורה בשחרית אבל לא במנחה.

86. הסובל מטחורים ויושב במים חמים כדי להקל את היציאה. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ב, סי' לא, עמ' ריב-רטז.
מותר לו לעשות כן בתשעה באב.
87. חולה שצריך לאכול בתשעה באב. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ג, סי' כד, עמ' קטז-קכ.
יטול ידיו תחילה עד קשרי אצבעותיו. בס"י כה, עמ' קכ-קכב, נשאל בחלום על מי ששחט לחולה בשבת, ובאמצע נודע לו שזה ספק נבילה או טריפה, אם יגמור או יפסיק מיד.
88. שמיעת קול שופר על ידי מכשיר שמיעה. הרב רא"ם הכהן. **בדי הארון**, או"ח, סי' כא, 247-262.
בעלי מכשיר שמיעה חייבים בשמיעת שופר, ויכולים להוציא אחרים ידי חובתם. אל להם להוציא את המכשיר בשעת התקיעות. יש דעות שונות על שתל שבלול (קוכלארי).
89. בעל תוקע בראש השנה שכף ידו כרוכה בתחבושת. הרב בנימין אדלר. **פעמי יעקב**, פא-פג, תשע"ד, צח-קז.
תחבושת רפואית הכרוכה על היד אינה חוצצת ואינה משנה את הקול.
90. תקיעות דמיושב בבעל תוקע החולה ברגליו ואינו יכול לעמוד. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ג, סי' פב, עמ' שיא-שיד
אם הציבור מוחל על כבודו יכול לתקוע, אבל עדיף שירשה לאחר כמוהו שיתקע.
91. התוקע לחולה בטיפול נמרץ, ואינו יכול לתקוע שם את כל הקולות. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' קמג, עמ' צט.
עדיף שיתקע שם שלוש פעמים תשר"ת.
92. מספר תקיעות השופר המינימלי בבתי חולים בשעת הדחק. שמעון ב' קלמן. **תחומין**, לד, 78-87.
רצוי לכתחילה להשמיע שלושים קולות בכל מחלקה, וכשלא ניתן נחלקו הפוסקים אם יספיקו עשר או שתיים עשרה.
93. הבאת שופר או לולב לבית החולים חוץ לתחום. הרב מרדכי קנר. **קול התורה**, עז, תשע"ד, קמט-קנה.
פרטי ההלכות מה יעשה הנוסע לבית חולים מחמת פיקוח נפש, וחושש שלא יהיו לו שם שופר או לולב.
94. תענית יום כיפור כשחלירע שוררת בעירו. הרב יוסף זכריה שטרן. **זכר יהוסף**, או"ח, ח"ב, סי' ריג, עמ' רמז-רנג.
עיקר החשש כשמצטופפים הרבה אנשים במקום אחד ונחוץ להתאוורר, אבל תענית עצמה מועילה לבריאות, וכבר שלוש פעמים התענו אלפים ולא אירע להם דבר.
95. חולה הניזון מאינפוזיה ביום כיפור. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' קמה, עמ' ק.
מן הדין מותר לכתחילה ביום כיפור, אבל הרוצה להחמיר להתקין מערב יום כיפור מבלי שיזיק לו-אין להפריע לו.

96. חולה מסוכן שרוצה לצום ביום כיפור. הרב אריה ליב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' רטו, עמ' קלח.
- אסור לו להחמיר לצום. בס"י רכ' עמ' קמא הורה שחולה שאוכל ביום כיפור פחות מכותבת יכול לעלות לתורה. בס"י רנט עמ' קסז דן אם לחולה מסוכן יתנו ביום כיפור כשיעור בכל פעם, או שלא ידקדקו בכך. בס"י תפז עמ' רצה הביא את מחלוקת הט"ז והמג"א אם חולה ביום כיפור יאמר רצה ויעלה ויבוא בברכת המזון. בס"י רמה עמ' ערב עסק מהו השיעור לחולה ביום כיפור לענין אכילה ושתייה. בס"י תלו עמ' רסז דן באיזה יד יטול האיטר לולב.
97. שליח ציבור חולה שיש בו סכנה האוכל ביום כיפור פחות מכשיעור. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ג, סי' לא, עמ' קו-קט.
- לכתחילה לא רצוי שיהיה שליח ציבור.
98. צום אשה הרה ביום כיפור כשיש סכנה לעובר. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' לב, עמ' סז-סח.
- אסור לה לצום כשהרופאים הזהירוה שעלולה להפיל את העובר. בס"י לג עמ' סח-ע הורה שחולה שאכל בהיתר ביום כיפור לא יעלה לתורה, אלא אם כן אכל פחות מכשיעור.
99. מעוברת ומינקת בצום יום הכיפורים. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' קלג-קלו, עמ' רעז-רפה.
- אינו מסכים לקולות של הרב ישראל יעקב פישר במעוברת והרב שלמה זלמן אוירבך במינקת. דיון בשיטת המגיד משנה שמחללים על חולה שיש בו סכנה כל צורכו. נחלקו האחרונים אם למי שהותר לאכול ולרחוץ יכול להרבות בעונג.
100. נטילת תרופות ושתיית מים לצורך בליעתם ביום הכיפורים. הרב יצחק מרדכי רובין. **מוריה**, שצא-שצג, תשע"ד, רלה-רלט.
- אין ליטול תרופות ביום כיפור, וכשצריך לפיקוח נפש ימרר תחילה את המים פחות מכשיעור מלוא לוגמיו.
101. אכילת חולה ביום הכיפורים. הרב נתן זוכובסקי. **מוריה**, שפא-שפד, תשע"ד, קיח-קכא.
- דיון בענין אמירתו יעלה ויבוא. בעמ' רעג דברי הרב משה ברנסדורפר על מי ששתה שתי כפיות אלכוהול, או על הנוטל כדורים עם קצת מים.
102. האוכל ביום כיפור ובתענית ציבור לענין עננו וקריאת התורה. הרב ישראל וינמן. **בית אהרן וישראל**, קסט, תשע"ד, עא-עב.
- בירור דעות הפוסקים אם חולה שאכל ביום כיפור יכול לעלות לתורה.
103. שאיבת חלב ביום כיפור שחל בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, יד, סי' כ, 120-115.
- אשה שיש לה גורש חלב יכולה להוציאו במשאבה חשמלית, אך ספק אם יכולה לשמור בכוס או להשליך לאיבוד.
104. חולה בלילה ראשון של סוכות. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים**, ח"ח, או"ח, סי' צד, עמ' קלט-קמ.
- חייב לאכול כזית בסוכה אם אין חשש שיכבד חוליו ויבוא לידי סכנה.

105. שהה בחנוכה בבית חולים, לא הדליק, לא הדליקו עליו, ולא ראה נר חנוכה. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' קסד, עמ' קיט.

כשיבוא לביתו וידליק בפעם הראשונה יברך שהחיינו. בסי' קפו עמ' קלח השיב על גוי שבישל לחולה בשבת, שמותר למוצאי שבת גם לבריא.

106. משלוח מנות של איסורי הנאה לחולה שיש בו סכנה. הרב יוסף זכריה שטרן. **זכר יהוסף**, או"ח, ח"ב, סי' רנא, עמ' שפט-שצה.

בירור כל הצדדים אם יוצא בזה.

ד. איסור וטהרה

107. שו"ב שידיו מרתתות. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, יו"ד, קמא, סי' ד, עמ' ג, ח"ד, סי' קלא, עמ' קי-קיא.

יש לתלות רתיתתו בחולשה וחולי, בפרט שהוא למעלה משבעים וחולה במיצר החזה. אם להכשירו או לפוסלו תלוי לפי ראות עיני המורה. -בתנינא, סי' יז, עמ' שכט-של כתב שיש מתירים בהמה שרופא דקרה להוציא את הרוח מבטנה וחיתה י"ב חודש.

108. בישול בשר בחלב לצרכים מדעיים כגון יצור תרופה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, טו, 156-160.

מותר לעשות ניסויים מדעיים בבשר טמאה או חיה ועוף אפילו עם חלב טהורה ליצור תרופות. מכיון שאיסורם מדרבנן מותר ליהנות מהם ולמרוח על הגוף, אבל לא יאכל מהם ישראל כדרך הנאתן.

109. בשר מתאי גזע. צבי רייזמן. **תחומין**, לד, 99-112.

מותר לאכול בשר משובט, ואין לאוסרו משום מראית עין.

110. בליעת פיסות עור שנתלשו מהשפתים ומהאצבע. הרב ישראל שניאור. **מעשה אפור**, ח"א, סי' פד, עמ' רלב-רלה.

אין איסור מן הדין לתלוש עור משפתיו, אך איסור גמור לבלוע אותו. -בעמ' רמו הביא שהמתעטש ביחידות יאמר לעצמו אסותא.

111. ויטמינים ותרופות שנעשו באיסור. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' קעב-קעד, עמ' שזו-שסה.

מותר לשתות משקה שיש בו ויטמין אסור ולא נמצא בבדיקה כימית. חולה שאין בו סכנה יכול ליטול תרופה מתוקה שמעריבים בה דבר מר המופק מאיסור, ואין לו לחשוש מטימטום הלב.

112. כשרות תרופות הומיאופטיות. הרב לוי יצחק הלפרין. **מוריה**, שפה-שפז, תשע"ד, קצה-רא.

יש להקל כשהחומר הרפואי שבהם מופק מארס נחשים וכדומה או מאיסור פגום, אבל כשמופק מדבר איסור ממש יש להחמיר וראוי לערב בהן תחילה דבר מר.

113. סיווג תמציות פרחי באך כתרופה או כמשקה אלכוהולי. עו"ד גיל נדל, הרב ד"ר דרור פיקסלר. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 17-30.

שימוש בהגדרות הלכתיות רפואיות לחוקי מכס ויבוא.

114. מינקת שיש לה עודף חלב ובא גוי לקנות ממנה. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' קצד, עמ' קמב.
פשוט שאין בזה שום איסור.
115. בישולי עכו"ם כשנכריות מטפלות באשה בהעדר הבעל. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' קצא, עמ' קמ.
עדיף לייחד לשפחות כלים שלהם, ולא יצטרכו לשל ישראל.
116. סתם יינם במקום חולי. הרב יוסף זכריה שטרן. **שו"ת זכר יהוסף**, או"ח, ח"א, סי' צח-צט, עמ' תעה-תפג.
שו"ב חולה לב שאינו משיג יין כשר לרפואתו, יוכל לשתות סתם יינם. חולה שיש בו סכנה יכול לברך ולקדש על סתם יינם הבא מאיים רחוקים שיש בהם מנסכים לאלילים.
117. רפואה אלטרנטיבית. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' קעג, עמ' שסט-שעא.
מותר להתרפא בכאלו שמאמינים בהם שהם רפואה טבעית ולא כישוף או כח עליון.
118. רפואה שאינה ידועה או סגולית. הרב שאול כ"ץ. **חצי גבורים**, ה, תשע"ג, רעג-רצו.
באיסור דרבנן יש להקל ליטול רפואה שאינה מוחזקת שתועיל, ואם היא ליתובי דעתו של החולה בודאי מותר.
119. כניסה לבית עבודה זרה להצלת חיים. הרב מרדכי הלפרין. **אמונת עתיד**, 101, תשע"ד, 76-78.
מותר לרופא או מכבה אש לטפל בחולה שיש בו סכנה שנמצא בכניסה נוצרית. בעמ' 75-72 כתב על שו"ת וירטואלי במכון שלזינגר.
120. כיסוי הקרחת בפאה נכרית. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, או"ח, תנינא, סי' קח, עמ' שיח.
אין בה משום לא ילבש, אך משום מראית עין לא יברך בה בלי כיסוי.
121. הסרת שיער גברים מן הגוף בלייזר. הרב ליאור לביא. **תחומין**, לד, 138-145.
מותר להסיר את השיער רק בפגם אסתטי הגורם לבושה או לצער.
122. צביעת שערות הגבר הלבנות בזקן או בראש. הרב גדליהו אקסלרוד. **מגדל צופים**, ח"ג, סי' לד, עמ' קכב-קכט.
יש פוסקים שמצאו דרכים להתיר לצבוע או לקחת תרופות שיהפכו את השערות הלבנות לשחורות.
123. איש המקצר את שערותיו הלבנות. הרב ישראל שניאור. **מעשה אפור**, ח"א, סי' קא, עמ' רנט-רס.
זהו ספק בלי הכרעה אם עובר משום לא ילבש.
124. צעיר שהתלבנו שערותיו ולכן מעוכב משידוך. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' ר, עמ' קמו.
יש לצרף את דעות הפוסקים המקילים שיוכל לצבוע את שערותיו שחור.

125. איפור שעושות הנשים מתחת לעור הפנים ומתקיים כשנה. הרב גדליהו אקסלרוד.
מגדל צופים, ח"ג, סי' לג, עמ' קיז-קכב.
- אין בזה איסור כתובת קעקע, במיוחד כשלא נכתבות אותיות, וכל שכן אם זה רק צבע.
126. שריטות במחט על היד כדי לסמן היכן לבצע את ההקרנות. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"י, סי' מד, עמ' קמז-קמט.
- בבדיקת הסי.טי. יש ארבע סיבות להקל, ואין בזה משום איסור כתובת קעקע.
127. רפואה לשופעת דם. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, או"ח, תליתאי, סי' ד, עמ' תיח.
- הוראות לעשיית תרופה בדוקה לשופעת דם. -ביו"ד קמא, סי' קיב-קיד, עמ' קלד-קלח, כתב על אשה שיש לה מחלת השבירה ונפל מקורה (צניחת רחם), שיש גדולים שהתירוה להיטהר ואחרים אוסרים. -בסי' קכ עמ' קמו-קמח התיר בחשש פתיחת פי המקור בהזרקת נוזל לאותו מקום. -בתנינא, סי' פז עמ' תיד נשאל על מעוברת שרוקקת דמים ולדעת הרופאים עליה להפיל את הולד, שצריך לשאול את הרופאים על מידת הסיכון, ויסכים להצטרף לעוד גדול הוראה להתיר. -בסי' צב סק"ב הורה אם אשה יכולה לתלות את הדם במחלת הטחורים שלה.
128. נטילת כדורים לעצירת הוסת חודשיים. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ה, אה"ע, סי' יב, עמ' תקח-תקט.
- מותר לקחתם, אבל תבדוק עצמה בעת הפרישה סמוך לוסת.
129. מכה במקור. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת בם**, סי' רכז, עמ' תריב-תרטו.
- הרב דוד פיינשטיין לא התיר כשלא ברור אם זה דם מכה או דם נדה רק כשהמכה נפרדת. -בסי' רמד עמ' תרפט-תרצא דן בכתמים הנראים על ידי גלולות שיש להחמיר בהם.
130. פתיחת הרחם בחודש התשיעי על ידי רופאים. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רב, עמ' קמז.
- יש בזה כמה פרטים, ועל האשה לעשות שאלת חכם. -בסי' רד עמ' קמח השיב על התרופה בלוק למניעת הריון, שיכולה לגרום לתופעת לואי כמו ראית דם.
131. הוציאו את הבתולים במכשיר, ובדקה עצמה במריחת משחה. הרב דב מאיר פייבוש.
מאיר ההלכה, ח"א, סי' נג, עמ' שנג-שנט.
- בדיעבד אפשר לצרף להפסק טהרה ויום ראשון של נקיים כשבדקה עצמה על ידי משחה.
132. התקן נובורינג. הרב אשר וייס, הרב משה שאול קליין. **ישורון**, לא, תמא-תמו.
- בירור ההלכות לגבי הפסק טהרה ושבעה נקיים ולענין חציצה בטבילה.
133. נדה חולנית שיש בה סכנה ובקשה מבעלה להקימה ולהשכיבה. הרב יהודא ליב ב"ר חנוך דרשן. שו"ת **חינוך בית יהודא**, סי' סו, עמ' סו.
- אין להתיר לו, מכיון שאמה ואחותה נמצאים בבית.
134. אשה עצבנית שמרביצה לעצמה בימי ריחוקה. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ה, יו"ד, סי' יא-יב, עמ' שצב-שצח.
- ינסה בעלה לעצור בעדה על ידי אחר, ואם לאו יתפוס בה על ידי מטפחת. מותר לנדה להנהיג את בעלה הסומא ברחוב כדי שלא יזוק ויבוא לידי סכנה.

135. חולת דלקת שיש לה בכל גופה מכות ופצעים. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים**, ח"ח, יו"ד, סי' יד, עמ' קפט-קצ.
- מסכים לרב גבריאל צינר שתוכל להניח עליהם רטיה רטובה ולטבול.
136. תפירות בתוך הפה. הרב אריה לייב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' קעג, עמ' קיג.
- כשאפשר לראותן הן חציצה ולא כשמובלעות בבשרה. בס"י ש עמ' קצא קבע שאשה נעשית נדה משהחלו הצירים ומבקשת להביא רופא. בס"י רא עמ' קכט כתב שנפלים יחיו לעולם הבא ויקומו בתחית המתים. בס"י צה עמ' סו הביא שאין צריך להמתין אחרי ויטמינים שבשר נטחן בתוכם.
137. טבילת אשה שנשבר עצם החזה שלה או שבר הטבור, וצריכה חגורה או רטיה שאינה יכולה להסירה. הרב מרדכי לייב וינקלר. **לבושי מרדכי**, יו"ד, קמא, סי' קכה-קכו, עמ' קנג-קנו.
- לא התיר כשהגבס על הצמר גפן המלוחלח במים, והתיר כשיש סכנה להסיר את הרטיה. בס"י קכו, עמ' קנז-קנח, התיר כשיש טבעת באותו מקום. בס"י קכח, עמ' קנט, כתב שרוב האחרונים מתירים לטבול כשיש חציצה בסתימת השיניים. בתנינא, סי' פו, עמ' תיג, התיר כשיש חציצה בשן תותבת, וכן בתליתאה, סי' כ-כא, עמ' תקלא-תקלג. בח"ד, סי' נד, עמ' מז, לא התיר לטבול כשצמר גפן באזון הפנימית אחרי ניתוח, או בסתימות זמניות בשיניים.
138. חציצה רפואית בטבילת נשים. הרב שלמה דיכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"ב, סי' מו, עמ' רסח-עדר.
- פסקי הלכה בסוגים השונים של ההתקנים, דלקת אוזניים, עדשות מגע ושיניים.
139. הבאה להתגייר ובגלל ניתוח באוזניים אסרו עליה הרופאים שיגיעו לשם מים. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' מו, עמ' קא-קו.
- יכינו לה הרופאים אטמים זעירים מעור דג או מבשרו, יכניסום לעומק האוזניים, ותוכל לטבול.
140. חציצה של ציפורן המדולדלת. הרב ברוך מוסקוביץ. **דברות בם**, סי' רנז-רנח, עמ' תשט-תשיב.
- פרטי ההלכות כשעומדת להיקצץ, או כשנתלשה ואין יודעים אם קודם הטבילה.
- ה. נדרים, צדקה, מילה**
141. נדרה בעת חוליה שכאשר תבריא תצום בה"ב כל השנה, ובעלה החריש לה ביום שמעו. הרב יואל אונגאר. **תשובת ריב"א**, ח"א, סי' קכט, עמ' שסח-שעב.
- כשהבריאה קשה לה ומתחרטת, הנה הואיל וחג השבועות המתקרב חל ביום שני ותהיה מצוה להתיר לה את נדרה, אזי מותר להתיר את כל הנדר. בס"י קל עמ' שעג-שעד פסק שמי שנדר לצדקה לרפואת אחיו ולא הספיק השליח לקיים זאת עד שמת חייב האח לקיים את נדרו, ויש סדר קדימויות במתן הצדקה.
142. הפרת הבעל לנדר שנדרה האשה בעת חוליה. הרב מרדכי לייב וינקלר. **לבושי מרדכי**, ח"ד, סי' נג, עמ' מו.
- לצורך מצוה וכדומה אפשר להתיר בפתח חרטה. בליקוטים, סי' קיז, עמ' עא, דן אם צריך התרה חולה שצריך לאכול חלבי לפני שש שעות.

143. היה צריך בנו לעבור ניתוח בעינו, ונדר שישחט כבש שבביתו לסעודת ההודאה. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ד, יו"ד, סי' ט, עמ' כט-לד.
- כשבינתים נפטר אביו יכול למכור את הכבש כדי לקנות אחר לסעודה שבעוד שנה, אבל עדיף לא לדחות את סעודת המצוה ולקיימה כעת.
144. הבטיח לחולה אנוש שיבריא ויבוא לסדר קידושיו. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, חי"א, סי' רח, עמ' קנז.
- אין כאן התחייבות לנסוע בגלל זה לאמריקה, ומהיות טוב יתיר את הנדר בפני שלושה.
145. גביר שהגיע מקוסטנטינה, וכשחלה מאד המליץ לו רופא ערל לשאת אשה נוספת לרוקן זרעו. הרב מרדכי הלוי. **דרכי נועם**, יו"ד, סי' כו, עמ' צג-צו.
- הריפוי נמצא בדוק, ולכן מחמת סכנת נפשות יש להתיר לו את שבועתו לאשתו הראשונה שבמרחק.
146. גבולות הסיוע בהוצאות רפואיות. הרב שלמה לוי. **תחומין**, לד, 362-349.
- יש מצות לא תעמוד על דם רעך, והציבור או היחידים צריכים לסייע לו לממן את הוצאותיו.
147. מי שמצא את אביו מעולף. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"א, יו"ד, סי' כז, עמ' תסז-תע.
- כשאין שם אחר יכול לסטור לו כדי לעוררו.
148. טיפול באב ואם כשיש חשש לכאב או להוצאת דם. הרב בניהו דיין. שו"ת **דברי בניהו**, ח"כ, סי' ל, עמ' רכד-רלד.
- כשאביו או אמו מבקשים ממנו לעשות להם טיפול רפואי העלול להוציא דם ואין כאן אחר או כשזה כרוך בהוצאה גדולה, יכול הבן לטפל בהם אחרי שיבקש מחילתם.
149. אב שרוצה שבנו ירפא אותו. הרב אריה ליב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' מה, עמ' לג-לד.
- רוב הפוסקים מקילים במקום שאין שם אחר, ולא ברור שיעשה לו חבורה. -בסי' עו עמ' נד פסק שאין לבן להודיע לאב את מצב מחלתו, ואף איסור בדבר. -בסי' פז עמ' סא הורה שאין לבנים לשמוע לאב שצויה לשרוף את גופתו כשימות.
150. מפני שיבה תקום. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' סא, עמ' קלב-קלג.
- חובת הקימה לפני מי שהגיע לשבעים כוללת גם רשעים ועמי הארץ.
151. חינוך ילדים לכתוב בימין. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, חי"א, סי' רכג, עמ' קסב.
- ראוי הדבר כשבא בלי התאמצות, אבל איטר גמור אין לכופו. -בסי' רלא-רלג עמ' קסו-קסז מחזק את ענין המציצה בפה וצורת החיתוך כמסורת דור ודור בלי חידושים.
152. **מילה שלמה**; הלכות מילה ואומנותה, פסקי מילה, מדריך להורי הנימול, סדר הברית והתפילות, פניני מילה. הרב שלמה שוחט. ירושלים תשע"ב, הדפסה שלישית בתשע"ד, 32, תשלג עמ', הסכמות, מפתחות.

153. המתנת שבעה ימים כשנראה לבקאים שהתינוק ירוק. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, או"ח, קמא, סי' קפ, עמ' רמ-רמא.
- בצהוב ביותר ומילה שלא בזמנה יש להמתין שבעה ימים. -בסי' רה עמ' רעז-רעט פסק בהחזקה מעוברת והפילה בתוך עשרה שבועות, שמספק יפדו את הבא אחריו במתנה על מנת להחזיר ובלי ברכה. -ביו"ד תנינא, סי' קל (א), עמ' תסד-תסה השיב על לידת מלקחיים לשאול את הרופא, ואם נגע קצת ברחם יפדו בברכה. -בליקוטים, סי' קנא, עמ' צז, הורה שבכור שנולד אחרי ספק נפל יפדה בלי ברכה. -בסי' קנ השיב שלכתחילה לא רצוי להרדים במילת גר גדול.
154. ירוק במילה. הרב חיים אהרן בלייער. שו"ת **חוקי חיים**, ח"א, סי' צא, עמ' שיג-שטו. שאלה מהרב מאיר ברנדסדורפר מהו שיעור הציהוב הנמוך שנוהגים למול בו. מנהגו היה למול כשהיה מתחת למספר 14 בירידה, ולא הצריך המתנת שבעה ימים רק כשטעון טיפול רפואי מיוחד כגון החלפת דם.
155. מילה שלא בזמנה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, חט"ו, סי' לב, 188-192. תינוק שאושפז כחודש בגלל דלקת חמורה, יש למולו כעבור שבעה ימים ולא לדחות יותר בגלל סיבות צדדיות. -בסי' סה עמ' 342-350 דן בתינוק שחלה אחרי לידתו ולא נימול, שמעכב את אביו בקרבן פסח.
156. מקום הטפת דם ברית. הרב חיים אהרן בלייער. **חוקי חיים**, ח"א, סי' פט, עמ' שז-שח. יש שתי שיטות היכן מקום ההטפה, ונוהגים להחמיר כשתיהן אחרי בקשת מחילה מהגר.
157. מציצה במילה. הרב יוסף זכריה שטרן. **זכר יהוסף**, או"ח, ח"א, סי' קו, עמ' תקד-תקט.
- אין לבטל את המציצה שהמליצו עליה גדולי הרופאים, אך המצוה מתקיימת גם בלעדיה. -בסי' קיא, עמ' תק-תקכא, השיב על הוצאת משקפים בשבת. -בסי' קכג-קכד, עמ' תקנו-תקסב, דן בסוגית השוחט לחולה בשבת מותר לבריא.
158. מציצה במילה בזמננו. הרב גדליהו אקסלרוד. **פעמי יעקב**, פא-פג, תשע"ד, לה-מב. אין לבטל את המציצה בזמננו, ויש לעשותה בפה גם בשבת.
159. חיוב המציצה ובפה דוקא. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' קצו, עמ' שצז-תא.
- הוכחות לחיוב המציצה בפה גם בשבת וגם אצל בעלי תשובה.
160. הרדמה במילה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"י, סי' סו, עמ' רטז-רכ.
- אין להרדים את התינוק לפני המילה. לכתחילה אין למוהל מומחה לחתוך את עור המילה ועור הפריעה בבת אחת.
161. מילת בן שלדברי הרופאים נולד דקה אחת לפני השקיעה. הרב ברוך מוסקוביץ. **ודברת במ**, סי' רסו, עמ' תשכד-תשל.
- הרב משה פיינשטיין אמר שלא לסמוך על זה למול ביום המוקדם, ויש להמתין עוד יום.
162. גידי דם מרובים תחת האבר, ויצטרכו לתופרם מיד אחרי הברית. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' צו, עמ' נד.
- אין לקיים את הברית בשבת כשיודעים שיצטרכו לחלל אחר כך.

163. מילת תינוק שנולד בחודש השמיני. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"ג, 175-174.
- כשלדעת הרופאים הוא בריא לגמרי מלים אותו ביום השמיני בשבת, אבל אם שהה באינקובטור ממתינים שבעה ימים.
164. מילת בן שנולד מהזרעה חוץ גופית. הרב שמואל וזנר. **שבת הלוי**, ח"א, ס' רלד, עמ' קסז.
- אין ספק שדוחה שבת וקיים פריה ורבייה. -בסי' רנא עמ' קפג השיב על פדיון הבן בנולד אחרי הנפל, ואם מילדת או רופא נאמנים על הריקום.
165. קפידת רבים שמעוברת לא תשמש כקוואטער בברית מילה עם בעלה. הרב ישראל שניאור. **מעשה אפור**, ח"א, ס' קח, עמ' רעא-רעג.
- יש לקפידה זו טעמים ומקורות רבים, אך אין למחות ביד מי שאינו חושש לזה.
166. גיורה של חרשת-אילמת ושל קטן. הרב שלמה דיכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"א, ס' כד, עמ' שצח-תיט.
- יש ארבעה סוגים של חרש-אילם, והשאלה היתה על מי שמבטאת את עצמה בתנועות ידים בלבד אם תספיק הטבילה.
167. מעמד עובר בן ארבעים יום לענין פדיון הבן. הרבנים דב פופר, בנימין דוד ופרופ' שמחה יגל. **תחומין**, לד, 456-464, תמונות.
- מכשיר אולטרה סאונד נחשב אמין לקבוע את מצב העובר ואת גיל ההריון לענין פדיון הבן. כשספק אם היה ריקום איברים, יש לפדות את הבא אחריו בלי ברכה.
168. שפיר מרוקם לפדיון הבן. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, טו, 205-209.
- כשהפילה בבית ולדברי האב היה שם גוש בשר בגודל אגרוף שבדאי היה בו ריקום איברים, יפדה את הבא אחריו בלי סעודה ובלי ברכה במתנה על מנת להחזיר.
169. דברי סת"ם שנכתבו ביד שמאל. הרב אליהו אבר'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, ס' סח, עמ' קמו-קמח.
- פרטי ההלכות מתי כשרים, ולכן צריך להודיע לקונה שנכתבו בשמאל. -בסי' סט עמ' קמט-קנז כתב על רפא ירפא שזו מצוה, ואסור לחולה להימנע מלקבלה.
170. שימוש בתרומה לרפואה ולאכילת בהמה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, חט"ו, ס' לד, 211-219.
- מותר בימינו להאכיל תרומה לבהמת כהן, ורצוי לכתחילה להמתין עד שתירקב או להוסיף לה חומרים שאינם ראויים לאכילת אדם.
171. לכנות אדם בשם ג'ינג'י או בעל החוטם. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ג, ס' א, עמ' ד-ט.
- הדבר תלוי לפי העת והמקום ודעת בני אדם אם מקפידים על כך או לא.

ו. רפואה, השתלות

172. קובץ תורני **ארזי הלבנון**; תשובות ופסקים מגדולי פוסקי זמננו בענינים אקטואליים שברפואה והצלה, חלקם מתפרסמים לראשונה, וחלקם מקבצים וכתבי עת תורניים. עם שיעורים חדשים שנמסרו ברמות, וקונטרס פירוט החולאים המצויים בתינוק לגבי מצות מילה. הרב צבי גוטמן. ירושלים תשע"ד, 22, 458 עמ'.

173. **בנתיב ההלכה**, עיון בסוגיות אקטואליות. הרב מיכאל ימר. שעלבים, משעול, תשע"ד, עמ' 15-158.
- שער ראשון רפואה בהלכה: השתלת איברים מתורם חי או מת, השתלת לב וכבד-קביעת רגע המוות, הפלות, אם פונדקאית, טיפול רפואי נגד רצון החולה, ניתוחי מתים. שער שני חיים ומוות: המתת יחיד לצורך הצלת רבים, קדימויות בטיפול רפואי, ניתוח הכרוך בסכנת חיים.
174. **רפואה, הלכה וכוונות התורה**. הרב יצחק שילת. מעלה אדומים, שילת, תשע"ד, עמ' 278.
- שבע סוגיות בעניני רפואה והלכה: החיוב להתרפא וגבולותיו; פיקוח נפש וגדריו; הפסקת הריון; קביעת מוות והשתלת איברים; הזרעה מלאכותית; הפריה חוץ גופית ושיבוט גנטי.
175. **סגולות ורפואות**. אוצר בלום שהניח בכתב יד רבי אליעזר חיים רבינוביץ מימפולי. יוצא לאור לראשונה על ידי נכדו הרב ישראל מרדכי רבינוביץ. ברוקלין, טל אורות, תשע"ד, צג-קצח עמ', אחרי שיח אליעזר החדש ולפני ישועות ישראל.
176. **בתי-חולים פרטיים בארץ-ישראל**. אבישי גולץ. זכרון יעקב, איתי בחור, 2013, עמ' הקדמה, תמונות, מפתחות.
177. מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשס"ט. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 153-192.
- 8 פרקים, 71 מקורות, 343 ערכים.
178. פקולטה ללימודי וטרינריה. **במראה הבזק**, ח"ח, 151-166.
- אפשר להפעיל את הפקולטה לפי ההלכה הגם שמדגימים בה סירוס בעלי חיים.
179. המעמיד את רכבו בחניה של נכים. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"ט, סי' מט, עמ' קסה.
- אינו בכלל הנאמר שאינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהם.
180. המתעטש הרבה בגלל אלרגיה. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"י, סי' נ, עמ' קסה-קסח.
- יש לברכו אסותא, גם לאשה.
181. תשובות בעניני רפואה והלכה. הרב יצחק זילברשטיין. **ישורון**, ל, תקנ-תקסא.
- רופא שיניים שמסרב לעקור שן שניתן להצילה. שבוי רוסי שהכה יהודי עד שערי מות, יש למוסרו לשלטונות הגם שגרם להצלתו. נתקע עם ילדיו במכונית בעת השלג, יפה עשה שהזמין אמבולנס לחלצו. כשמתקבלת קריאה לחילוץ, אין הבדל בין מי שקופא בביתו למי שפשע ויצא ברכב. המסרב בעקשנות לחלוץ לאשת אחיו הרופאה וקיבל התקף לב, אינה חייבת לטפל בהייתא.
182. רפואה חילופית. הרב רחמים משה שעיו. שו"ת **מחקרי ארץ**, ח"ד, סי' סו, עמ' קעח-קפ.
- מומחה ברפואה משלימה שהוכיחה עצמה שלוש פעמים, נקרא רופא לכל דיני התורה על אף שאין לו תואר רשמי.
183. גלות ברופא שהמית החולה. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רס, עמ' קפז.
- רק אם טעה הרופא בתרופה או בטיפול, אבל כשטיפל כדרכו אינו גולה.

184. הסכמת החולה לטיפול רפואי. הרב שלמה דיכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"ב, סי' מא, עמ' קנג-קסב.
- פרטי ההלכות מתי יש לקבל את הסכמתו ומתי כופים אותו. -בסי' מב עמ' קסג-קעב תשובות לשאלות רפואיות על הדיווח לחולה על מצבו, פיצוי לחולה שלא החלים, קרן לנפגעים, חוות דעת רפואית בבית הדין.
185. ביקור חולים אצל הישן. הרב ישראל שניאור. **מעשה אפור**, ח"א, עמ' קנו-קנז מקורות רבים שמקיימים את המצוה גם אצל חולה ישן.
186. ביקור חולים בטלפון או על ידי שליח. הרב אריה ליב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' קנא, עמ' ק-קא.
- מקיים בזה מצות חסד, אבל לא עיון בצורכי החולה ובהשתתפות עמו. -בסי' קע עמ' קיב אסר לרופא או למתלמד לנסוע במכונית שנהגה גוי לבית החולים ולחזור עמו כשהנסיעה אינה לצורך רפואה. -בסי' שנה עמ' רכה כתב שהלומד תורה לרפואת חולה, אינו מפסיד את זכותו שלו. -בסי' תעו עמ' רפח הביא את פסק הרב שלמה קלוגר לומר וידוי תחילה עם הרשע הזקוק יותר לתשובה. -בסי' סט עמ' מט הורה שהכנסת עצמו לספק סכנה כדי להציל מי שבדאי סכנה תלוי בדעת הרופאים. -בסי' צו הורה להתפלל על החולה בשמו, מבלי לומר אבי או רבי.
187. ביקור חולים אצל המרגיש טוב אך יש לו מום כעיוורון. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"י, סי' ס, עמ' קצו-קצז.
- מקיים מצות גמילות חסדים אך לא ביקור חולים. יש לסייע לחולה להניח לו תפילין.
188. טומאת כהנים בביקור חולים בבתי חולים. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רנט, עמ' קפו.
- אין להתיר כל ביקור, רק כשגורם לחולה נחת רוח בשימוש, עידודו ותפילה עליו.
189. תפילה על חולה בעל יסורים קשים שימות. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' ע, עמ' קג-קנב.
- יכולים אחרים להיענות לבקשתו להתפלל שימות, אבל לא הבעל והילדים. -בסי' עא עמ' קנב-קנד התיר להתפלל על גוי שיתרפא, לבקרו בחוליו ולסייע לו, כי הגויים שבזמננו אינם עובדי עבודה זרה. -בסי' עד עמ' קנז-קנח פסק שיכול כהן להיכנס למקום שיש בו אפר של יהודי שנשרף, אבל לא יגע כי אולי יש בו עצם כשעורה.
190. הפסקת טיפול בחולה שאינו יכול לשאת את יסוריו. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחר**, ח"ה, יו"ד, סי' כז-כט, עמ' תלג-תלט, סי' לה-לט, עמ' תנט-תעא.
- חלילה להיענות לבקשתו גם אם הרופאים אינם נותנים לו סיכויים לחיות, אך פעמים יש להקל בשב ואל תעשה. חובש שרואה את חבירו פצוע, אינו חייב לסכן עצמו תחת אש עזה להצילו.
191. תפילה על חולה שימות. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' מו, 320-324.
- מותרת רק לגדולי גדולים שיודעים שכך ראוי לו או לחולה עצמו, אבל אחרים יתפללו שה' יעשה הטוב בעיניו.

192. תפילה לגבי מי שמצוי במוות מוחי. הרב ראם הכהן. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 112-111.
- מוות מוחי הוא בלתי הפיך, ולכן המתפלל לרפואתו זו תפילת שוא.
193. שינוי השם מחמת חולי. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, קמא, יו"ד, סי' רטו, עמ' רצג-רצד.
- הוחזק בו יותר משלושים יום, יש לכתחילה להקדים שם זה גם במצבה ובלמוד המשיניות-בסי' רכו, עמ' שז-שח פסק שמותר לחולת לב להיכנס לסנטוריום נכרי, ועדיף אם תוכל לנסוע למעראן באיטליה ששם הוא כשר.
194. קביעת זמן המוות. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רכא-רכב, עמ' תמז-תנד.
- נסדר על ידי נכדו הרב פנחס יהודה שטרנבוך באישור זקנו.
195. השתלות מתורמים ללא לב פועם. הרב ד"ר מרדכי הלפרין. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 16-5.
- רקע רפואי וחיות דעת הלכתית-בעמ' 110 היתר לשימוש בשליה למטרות רפואיות.
196. השתלת איברי מת לצורך רפואה. הרב יוסף ישראל אייזנברגר. **זרע יעקב**, לד, תשע"ד, יג-לז.
- נקרע גיד רחב ברגלה השבורה של האשה, לא קל להתיר להשתיל לה גיד של מת. דיון על חיתוך מת לצורך בדיקה רפואית לישראל.
197. השתלת כליה. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' קצה-קצו, עמ' קמב-קמג.
- אין לפרסם ברבים עידוד לתרום כליה, אבל מי שעושה כן בודאי שזהו חסד גדול. אסור לבן למכור את כלייתו כדי להציל את אביו מחובותיו.
198. תרומת אבר לאדם אחר. הרב יעקב יוסף ביער. **זרע יעקב**, לד, תשע"ד, קג-קיא.
- אין כיום סכנה לתרום כליה, מי שיכול מקיים מצוה גדולה, ויברך הגומל בשם ומלכות.
199. לימוד כהן בבית ספר לרפואה בחוץ לארץ. הרב חנוך אליהו קאהן. **תחומין**, לד, 137-130.
- יכול ללמוד אם נשמר ממגע במת, וכל שכן כשיעברו בקרוב ללמוד אנטומיה בהדמית מחשב.
200. כהן שעמד ליד אדם שמת מוות קליני. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"כ, סי' לא, עמ' רלה-רמב.
- כשהחזירוהו לחיים על ידי עיסוי או מכות חשמל-לא נטמא הכהן.
201. כניסת כהנים לבית שיש בו גוסס. הרב ישראל שניאור. **מעשה אפוד**, ח"א, סי' קלט, עמ' שלד-שלה.
- מותר לכהן להיות בחדר סמוך, כי יש הלכה של סוף טומאה לצאת.
202. כהן שנקטע לו אבר כגון אצבע, ורוצה רופא לחזור ולתופרו. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רסח, עמ' קפט.
- יש בזה טומאת אבר מן החי, והפתרון המובחר שיחסרו מעט מהאבר הנקטע לפני שמחברים אותו שוב.

203. טומאת כהן לאביו שחסר לו אבר בחייו. הרב ברוך ראובן שלמה שלזינגר. **ברכת ראובן שלמה**, ח"י, סי' עט-פ, עמ' רעה-רפג.
- אין כהן מיטמא לאביו כשחסר לו אבר שמקפידים עליו, ואפילו נחסר לו כבר בחייו.
204. ביזבזו ממון בכהן כדי שאשתו תלד בבית חולים שאין בו חשש טומאה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רלא, עמ' תפח-תצא.
- אינו צריך לשנות מהרגלו אם זה יעלה לו ממון רב. בס' רלח עמ' תצה-תצז דן בעבירה על איסור טומאת מת לצורך רפואת אבר שיש בו סכנה. בס' רלז עמ' תצט-תקא פסק להקל בטומאת כהן כשניטל רחמה של האשה.
205. כהן שיש לו בן גוסס ורוצה למולו סמוך לביתו. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ב, סי' מו, עמ' רעד-רעח.
- יש להקל שיכנס לבית הגוסס כדי למול את בנו.
206. אח המיטמא למתים בבית חולים על פי פקודת הרופא. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"א, או"ח, סי' כד, עמ' פז-צא.
- אפשר להעלותו לתורה ראשון, הגם שהרב עובדיה יוסף פסק שרק אם יקבל עליו להפסיק.
207. טיפולי פוריות לאבל היושב שבעה. הרב אריה כץ. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 31-43.
- שאלת הרב מנחם בורשטין ותשובות הרבנים שמאי קהת גרוס, שלמה דיכובסקי, יצחק זילברשטיין, דב ליאור, מאיר נסים מזוז, אביגדור נבנצל ושלמה משה עמאר.
208. זקנים או חולים שקשה להם לשבת שבעה. הרב אריה ליב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, סי' עט, עמ' נו.
- מוטב להמתין מלהודיע להם שמת להם מת עד שיעברו שלשים יום. בס' רסז אסר ניתוחי מתים להתלמד.
- ז. נשים, הפריות**
209. **חידושים בגניקולוגיה והלכה**, פסקים דילמות והתמודדויות. ירושלים, פוע"ה, כנס תשע"ד, 100 עמ'.
210. **להרות כוחות-ללדת חיים**, הכנה יהודית ללידה. נעה רחל בן-דוד. תל אביב, ידיעות אחרונות, תשע"ד, 315, 5 עמ', איורים צבעוניים.
211. **ספר פוע"ה**, מודריך הלכתי מעשי לחיי משפחה פוריות ורפואת נשים הריון ולידה. הרבנים גבריאל גולדמן ומנחם בורשטין. ירושלים, פוע"ה, תשע"ד, מ, 306 עמ', הסכמות, הקדמה. כרך א: חתן וכלה, טהרת המשפחה, טבילה וחציצה במצבים מורכבים, הלכות בדיקת רופא.
212. טיפולי פוריות. הרב שלמה גרינץ. **אמונת עתיך**, 103, תשע"ד, 78-90.
- דיון אם הם חובה או רשות על אף כל הקשיים.
213. עשית תחבולות להוליד בנים או בנות. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' צט, עמ' רט.
- הורים רשאים לעשות את כל הדרכים לכוין ללדת בן או בת.

214. ספרי סגולות כמקור הלכתי לסוגית בחירת מין העובר. הרב אבישי מזרחי. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 113-126.
- סגולות שונות לבחירת מין העובר מצויות בספרי הסגולות שזכו להסכמות הפוסקים.
215. זירוז לידה. הרב שי יצחק שרגא. **בית הלל**, מט, תשע"ד, פג-צא. ישנם כמה טעמים שלא לזרז את הלידה.
216. הצלת פגים והטיפול בהם. **במראה הבזק**, ח"ח, 104-150. פרטי ההלכות מתי חייבים להצילם כשיש סיכויים שיחיו, עם לוחות סיכויי ההישרדות.
217. פוריות הגבר והאשה. הרב שלמה דיכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"ב, ס' מג, עמ' קעג-רד.
- פסקי הלכה על בדיקות זרע, דיקור אשך, הקפאת זרע, בעלות על ביציות מופרות, השתלת שחלות, הפריה חוץ גופית, נשאי מחלה גנטית.
218. נישואי כהן לאשה שנולדה מפונדקאית נכריה. הרב ד"ר יצחק אבי רונס, הרב ד"ר יואל ולוולסקי. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 69-74.
- גם אם תחויב להתגייר תהיה מותרת לכהן. בעמ' 94-75 מחקרה של ד"ר רות שידלו: החיפוש אחר קשרי תורמים וזהות-קולותיהם החסרים של ילדי ישראל.
219. אשה שהרופא הזריק לרחמה זרע של גוי מבנק הזרע. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, ס' פו, עמ' קפח-קפט.
- אינה נאסרת לכהן ובתה אינה נפסלת לכהונה כשאין זה דרך ביאה, והמחמיר תבוא עליו ברכה.
220. עשתה הפריה מחוץ לרחם מזרע עכו"ם. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, ס' רנד, עמ' תקלג-תקלד.
- כשזהו דרך ההולדה נפסלת לכהונה.
221. הפריה מזרע של גוי. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, ס' קח, עמ' רכד-רכה.
- כשלבצל אין זרע הראוי להוליד והאשה מצטערת מאד כי רוצה פרי בטן, יש להקל שיוזרק לה זרע של גוי ולא של יהודי. יתחייבו שאם חלילה ימות הבעל, לא תהיה מותרת בלי חליצה.
222. פרו ורבו בהזרעה מלאכותית. הרב אריה כץ. **אמונת עתיך**, 103, תשע"ד, 91-94.
- השגה על תשובת הרב יעקב אריאל בספרו עם תשובתו. בעמ' 95-102 כתב הראשון על תופעת הביזיון לפני הטבילה, ובעמ' 169-171 הנחיות בית ההוראה של מכון פועה על כך.
223. גיור צאצא של פונדקאות או תרומת ביצית כשאחת האמהות נכרית. הרב עזרא ביק. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 193-194.
- נראה שיש לגיירו והגרות חלה, אם יסכימו לכך הפוסקים. בעמ' 196-197 דברי ד"ר חנה קטן על הזרקת זרע עצמית בווגיניזמוס.
224. לקיחת זרע מבנק הזרע. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"כ, ס' לב, עמ' רמג-רנא.
- נתגרשה עם בן ורוצה ילדים נוספים מבלי להינשא, אין לה להזדקק לבנק הזרע. כשעשתה זאת, אינה נעשית חללה וילדיה כשרים.

225. היתר נישואין לוולד פנויה שהרתה בהפריה מלאכותית. הרב דוד לאו. **תחומין**, לר, 373-365.
- בדיעבד יש להתיר את הוולד בין לישראל בין לכהן, אבל לכתחילה תעשה האשה באופן המותר בהתיעצות עם מורה הוראה.
226. השתלת ביצית מנכריה כדי שתקלוט את זרע בעלה. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רפב, עמ' קצט.
- זה איסור ותועבה לקלקל את יחוס עמנו, ואף כי יש מקילים בדבר.
227. ילד מבחנה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רמא-רמב, עמ' תקז-תקיב.
- כבר נתפשט כיום להשתמש בדרך זו, ויש בה גם גדר נאמנות. -בסי' רמג עמ' תקיב-תקיד התיר לעסוק בדרך זו למי שיש לו מחלה תורשתית ועלול להוליד ילדים בעלי מום. -בסי' רמד עמ' תקיד-תקטו אסר להפירות מזרע רווק שנלקח בחייו ומת, כי לוולד לא יהיו דיני בן.
228. ניתוח ההופך איש לאשה ואשה לאיש. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ד, אה"ע, סי' ו, עמ' רטו-רכז.
- הניתוח הוא רק בחיצוניות אבל הפנימיות נשארת כשהיתה, ולכן תכרך שעשני כרצונו כמו קודם.
229. הפך עצמו לאיש ונשא אשה או להיפך. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' ק, עמ' רי-ריג.
- יש בזה כמה איסורים לעשות כן, אין כאן שום קידושין, ולא צריך בכלל גט.
230. נולדה כנקבה עם סימני ביצי זכרות. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רמז, עמ' תקיט-תקכא.
- דינה כנקבה ודאית, פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא, רשאית להנשא לזכר, אבל עליה להודיע לחתן שאינה בת בנים.
231. היתר אשה חולנית לשמש במוך. הרב מרדכי לייב וינקלר. **לבושי מרדכי**, תנינא, יו"ד, סי' קי עמ' תמ-תמא.
- נמנע להתיר למרות אזהרת הרופאים שיכולה להסתכן. דן בזה גם באה"ע, קמא, סי' כז-כט, עמ' מו-מט. בח"ד, סי' יב, לה, סח, קב, קנז, רסא, עמ' יב-יג, לב-לג, נו-נז, סב-פג, קלה, רכח, במקום סכנה המליץ על משחה קוטלת זרע, או שטיפה במים חמים. -בח"ד, סי' קט, עמ' פח-פט, פסק שבהפריה מלאכותית לא קיים מצות פריה ורביה.
232. רופאים שהזהירו שאם תתעבר חיה בסכנה. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ד, אה"ע, סי' ח, עמ' רלב-רלו, סי' יא, עמ' רנז-רס.
- הפוסקים התירו לשמש במוך למשך שנה, ועדיף שהבעל לא ידע מזה. יש גם אפשרויות נוספות.
233. מניעת הריון באשה בת 42 החוששת שתלד ילד פגום אחרי תשעה בריאים. הרב שמואל ווזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רעח, עמ' קצו-קצז.
- רוב הנולדים בגיל זה בריאים, ואם בכל זאת חוששת-שתאחר טבילתה כמה ימים.

- 234 הפלה שנמנעה בזכות פעילות אפרת, וכעת אינה רוצה להרות שוב מסיבה כלכלית. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רצא, עמ' רז.
- אם ברור שודאי תפיל, אפשר ליעץ לה על מניעת הריון.
- 235 הצעת השפופרת כפתרון עבור אי-פריה הלכתי. הרב מאיר נהוראי וד"ר חנה אדלר-לזרוביץ. **תחומין**, לד, 407-418.
- עיון מחודש בהצעת הרב שלמה זלמן אירבך לתת מענה לזוגות המעוניינים בפרי בטן.
- 236 הוצאת זרע לבחינת הרופאים. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, או"ח, תליתאי, סי' נא, עמ' תע.
- נחלקו האחרונים אם יש להקל בזה לצורך מצות פריה ורביה.
- 237 פצוע דכא. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רנב, עמ' תקכט-תקל. כששני רופאים מעידים שלא נפגע כח הלידה שלו הוא כשר.
- 238 נישואי גר פצוע דכא. הרב אריה כץ. **תחומין**, לד, 238-244.
- אשה שרצתה להינשא לגר ונודע לה שעבר ניתוח עיקור, פסקו רבים שאין להתיר לה להינשא לו, שנים סברו שניתן למצוא פתח להקל, ואחד הסתפק ולא הכריע.
- 239 כרות שפכה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רנג, עמ' תקל-תקלג.
- כשהנאצים כרתו את אברו ורוצה לשאת אשה בזנותו, יש להתיר לו כשיצטרף עוד אחד מגדולי ההוראה.
- 240 כרות שפכה בזריקה. הרב חיים אהרן בלייער. **חוקי חיים**, ח"א, סי' צג, עמ' שכה-שכט.
- נתן לו הרופא זריקות כדי להקשות את האבר שיוכל לקיים מצות עונה, אין בזה חשש של כרות שפכה כי נקב קטן חוזר ונסתם. הסכים לכך הרב שמאי קהת גרוס.
- 241 מוהל שאינו מומחה וכתר את כל העטרה מהחוט ולמטה. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רפא, עמ' קצח-קצט.
- כיון שנשאר משהו מהעטרה והרופאים אומרים שיוכל להוליד, אין זה כרות שפכה ומותר לבוא בקהל.
- 242 ניתוח חדש לעקרים כדי למצוא זרע חי. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' רעט, עמ' קצז.
- אינו חייב לעשות ניתוח זה, אבל כשעושה אין כאן חשש מסרס אחר מסרס.
- 243 בחור שהוציאו לו בניתוח את הביצה השמאלית. הרב ישראל שניאור. **מעשה אפור**, ח"א, סי' קמב, עמ' שמא-שמב.
- הגם שמותר לקהל אינו חייב להודיע זאת למשדכתו, אך יש חולקים וצריך לדון בכל מקרה לגופו. -בעמ' תלג דן אם אנדרוגינוס נסקל ערום, ואם מברכים עליו משנה הבריות. -בעמ' תנג בירר אם בהמה איטרת נחשבת בעלת מום להקרבה. -בעמ' תנד דן ברבי אלעזר בן עזריה איך נתמנה לנשיא על אף שהיה קרח ונחשב בעל מום. -בעמ' תפג-תפה עוסק בנחש שאינו עתיד להתרפא לעתיד לבוא. -בעמ' תקסד הביא מקור המנהג לתרום נרות לבית הכנסת כסגולה לריפוי מכאבי רגלים.

244. קטן שנשרו שערתיו מיום היוולדו. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, ח"א, סי' שה, עמ' רטז.
- כשאין לו עוד מחלה הקשורה לסריסות, יחכו לו שיהיה גדול כשיגיע לל"ו שנה.
245. תקנה לעגונות. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רנז, עמ' תקמ.
- מותר לסמוך על הבדיקה המדעית של דנ"א להתיירה, אלא שתמתין שנה ויתירו לה שני רבנים מובהקים.
246. חולה טיפוס שהועד עליו שנפטר. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, אה"ע, תנינא, סי' טז, עמ' קפז-קפט.
- מתיר את עגונתו בהסכמת עוד מורה הוראה מובהק. כמו כן בס' לב עמ' רטו-רטז. בח"ד, סי' קיא, עמ' פט-צ, כתב שאם בית דין יחליט להתיר את העגונה על פי הסימן של שיני זהב יצטרף עמהם.
247. ימי נישואין לאם חד הורית מהזרעה מלאכותית. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ד, סי' נ, 280-282.
- רווקה אם לילד מהזרעה מלאכותית שנישאה לאלמן, אין ראוי להתיחס אליה כבחולה לגבי שמחת שבעה ימים בכרכה, אלא יברכו יום אחד וישמח עמה שלושה ימים. הרב אביגדור נבנצל הסתייג מהפסק.
248. נישואי אשה שנחתה וניטל רחמה. הרב שמעון חירארי. **שער שמעון אחד**, ח"ד, אה"ע, סי' יט עמ' רלו-רמה.
- מותרת לבעלה ויכולה להינשא.
249. נישואי אלמנה או גרושה קודם צ"ב יום. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ה, סי' פב, עמ' קעח-קפב.
- בשעת הדחק אפשר להתיר לה להינשא, על סמך בדיקות דם שתן ואולטרה סאונד הקובעות שאינה בהריון.
250. המתנת חודשי הבחנה בהזרעה מלאכותית מתורם. הרב יוחנן בן זכאי. **תחומין**, לד, 374-380.
- בימינו יש מקום לברר על ידי בדיקת שתן או דם או אולטרה סאונד, וישאלו רופא באיזו מידה הבדיקה ודאית מיד לאחר הטיפול.
251. נשא אלמנה, ואדם חולה התורה שבא עליה בחיי בעלה הקודם. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, אה"ע, קמא, סי' טז, עמ' כא-כב.
- אפשר להתיר את הילדים אם יסכים עוד גדול הוראה.
252. יחוד ברופא נשים. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רנח, עמ' תקמא-תקמב.
- חייב הבעל ללכת עם אשתו לביקור אצל הרופא, וכשאינו יכול תיכנס עמה קרובתה או חברתה.
253. נסיעת אשה במונית בלילה עם גוי כשנודע לה שבתה נפצעה בתאונת דרכים ונמצאת בבית חולים. הרב חיים ישעיה קניג. **חקי חיים**, ח"ח, אה"ע, סי' ה-ו, עמ' רי-ריב.
- לא הותר איסור יחוד במקום צר בלבד, אבל יש טעמים להתיר לאשה זו לנסוע בגלל חשש פיקוח נפש של הבת.

254. חוסר צניעות באשה המעשנת. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, ס' קי, עמ' רכז-רכח.
- מלבד האיסור של העישון, נוסף האיסור של לא תלבש כשמבליטה חוסר צניעות.
255. נישואי ג'ינג'י וג'ינג'ית. הרב אליהו בר שלום. **בית הלל**, מט, תשע"ד, מא-מג.
- אין מניעה שג'ינג'י (שצבע שער אדום) ישא ג'ינג'ית. -בעמ' נג-נו ביאר הרב שמעון בן יצחק את המושג עצם נסכו.
256. גילוי מום בשידוכים. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, ס' כג, 160-165.
- חייבים להודיע מראש שלבחות יש מחלת סיסטיק פיברוזיס שלא תאפשר לו להוליד כרגיל, אלא על ידי הוצאת זרע מאשכיו להפריה מלאכותית.
257. דיווח של משודכים על בעיות רפואיות שיש להם. הרב יונתן אלרן. **אמונת עתיד**, 102, תשע"ד, 75-78.
- עקרונות על אלו בעיות רפואיות חייבים לספר ובפרט בעיות פוריות.
258. מחלות נפש במשפחה. הרב שלמה דיכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"ב, ס' מ, עמ' קלה-קנב.
- בירור הסוגים השונים של המומים באנשים ובנשים לגבי נישואין וגטין.
259. כלה איטרת יד בקבלת הטבעת. הרב יוסף יצחק בלינוב. **פעמי יעקב**, פא-פג, תשע"ד, רמו-רמח.
- לכתחילה תקבל את הטבעת באצבע השניה של הימין שלה דהיינו שמאל של כל אדם, ובדיעבד מקודשת בכל ענין.
260. נתינת טבעת הקידושין באצבע הכלה כשהיא איטרת יד. הרב דב פינק. **אור ישראל**, סז, תשע"ד, קלא-קלד.
- יניח החתן את הטבעת על ידה השמאלית שהיא ימין שלה.
261. קידושי חרש לחרשת. הרב מרדכי לייב וינקלר. **לבושי מרדכי**, קמא, אה"ע, ס' מה, עמ' צד.
- כשלמדו בבית ספר ומבינים קידושיהם דאורייתא. -בח"ד, ס' כו, עמ' כה-כו, כתב שיצטרף לגדולי המדינה אם יתירו לבעל לשאת אשה על אשתו המשתטית. -בסי' קמב, עמ' קיט-קכ, כתב על חרש שאינו מוציא את אשתו. -בסי' קפח, עמ' קנה, דן בחולה שאין בו סכנה. -בליקוטים, ס' קסח, עמ' קיא, בירר מהו גדר שוטה מדרבנן. -בסי' סו, עמ' לט, השיב על תקיעת שופר בחרש שמדבר ואינו שומע.
262. ברכת אירוסין כשהחתן או הכלה חרשים. הרב אריה לייב קאטץ. **אהל אריה**, ח"א, ס' שכא, עמ' רד.
- הרב יוסף שלום אלישיב פסק שיש לברך. -בסי' שצא עמ' רמד הביא שיש לגלות לבחור או לנערה שיש איזו מחלה בצד השני. -בסי' צט עמ' סח כתב על היתר מאה רבנים כשנשתטית. -בסי' שמא עמ' רטז הביא מהרב חיים קנייבסקי שיתפלל שתלד אשתו זכר גם כשיש לו כבר כמה בנים. -בסי' קי עמ' עה המליץ שלא רצוי לדעת אם אשתו תלד בן או בת, ואל יקנה מראש מיטה ובגדים לתינוק. -בסי' תקיב עמ' שז תפילה מנוקדת מקב הישר נגד עין הרע על הוולד.

263. חיוב לעבור בדיקת דנ"א בתביעת מזונות. הרב צבי יהודה בן יעקב. **משפטי ליעקב**, ח"ז, ס' א, עמ' ז-כא.
- בדיקת דנ"א היא סימן מובהק שהוא אבי הילד. כשמסרב להיבדק זו אומדנא דמוכח שהאם צודקת, ואפשר לחייבו במזונות הילד.
264. שלילת אבהות באמצעות בדיקת רקמות. הרב שלמה דיכובסקי. **לב שומע לשלמה**, ח"א, ס' יח, עמ' שיא-שלג.
- לפי תוצאות הבדיקות נפסק שהבעל הוא אבי הילדה, ואין בכח הבדיקות לקבוע ממזרות.
265. מחזיר גרושתו לאחר שנישאת למי שאין לו גבורת אנשים. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, ס' רנה, עמ' תקלב-תקלה.
- אסור לה לחזור לבעלה הראשון בנימוק של קידושי טעות.
266. נטל הלואה לרפואת אשתו ונפטרה בבית החולים. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, חט"ו, ס' נא, 288-289.
- חייבים להחזיר תחילה את החוב, ורק אחר כך לחלק את הירושה.
267. גיטין וקידושין של חרש שלמד לדבר בכבודות. הרב מרדכי לייב וינקלר. **לבושי מרדכי**, אה"ע, תנינא, ס' מג, עמ' רל-רלא.
- אם שני גדולי הדור יתירו יצטרף עמהם.
268. גדר שוטה בהלכה. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, ס' קלב, עמ' רעא-ערב.
- שוטה אינו דווקא מי שנתנה בו הגמרא סימנים ואפילו אחד מהם, אבל בעיתים חלים יכול לתת גט-בסי' קלג עמ' ערב-רעג פסק שאב שרצה להסתמך על בדיקת רקמות, צריך לשלם את כל ההוצאה.
269. היתר מאה רבנים בנשתטית. הרב מרדכי לייב וינקלר. **לבושי מרדכי**, אה"ע, קמא, ס' א-ד, עט-פ, עמ' א-ו, קנב-קנח.
- כבר נהגו רבנן קשישאי לסדר היתר מאה רבנים ואין חולק על כך. בסי' נז, עמ' קט-קיא, השיב על מי שאחרי שנשא אשה מצא שהיא חולה נכפה ואינה רוצה בגט, שמוטב להחזיר לו להינשא אבל רק על ידי היתר מאה רבנים. בסי' נח-נט, עמ' קיב-קיג, כתב על עקרה שהוציאו הרופאים את רחמה, שלא יגרשה בעל כורחה אלא יסדר היתר מאה רבנים. בתנינא, ס' נז, עמ' רמו-רמז, הסכים לגרש אשה שהיא עתים חלומה עתים שוטה אם יסכימו עוד גדולי הוראה. בסי' פ, עמ' רעא, כתב על היתר מאה רבנים בנשתטית. בסי' פא, עמ' ערב, דן במינקת שחלבה אסור לוולד. בסי' פג, עמ' רעג, השתמט מהיתר לישא אשה על אשתו בלא הפקדת גט במומרת. בסי' פד, עמ' רעג-רעד, הצטרף להחזיר אשה על אשתו בנשתטית.
270. נתינת גט לנשתטית. הרב ישראל אברהם פורטוגל. **שו"ת שם ושארית ישראל**, ח"ב, ס' צ, עמ' שכב-שכד.
- נעשה כעצת הנודע ביהודה לקבל פתק בחתימת הבעל, שאם תחזור לדעתה יתן לה שלוש מאות ר"כ חוץ ממה שכבר השליש עבורה.

271. נשתתית עד שאינה יכולה לשמור גיטה. הרב יואל אונגאר. **תשובת ריב"א**, ח"ב, סי' ב, עמ' ד-ז.
- אפשר להתיר לבעלה לשאת עליה אשה אחרת. בס"י יא עמ' לד-מב התיר עגונה שבעלה החולה נכפה מת במרחקים. בס"י כד עמ' עא מפרש את ההלכה אם שוטה יכול לגרש את אשתו. בס"י ל עמ' פה-פו התיר עם עוד שני רבנים, לכפות בעל חולה נכפה לגרש את אשתו הצעירה שנפשה בחלה בו.
272. נכפה שלקח אשה אחרת. הרב חיים יהודה ליב אוירבך. **ישורון**, לא, תעח-תפ. בעל שלא גילה לאשתו שהוא נכפה ונשא אחרת, כופים אותו לגרש את הראשונה.
273. חליצה לאשת מי שאינו ראוי להוליד. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' קכא, עמ' רמד-רמה.
- נפטר הבעל שהיתה לו מחלה גנטית שאינה מאפשרת להוליד, אינה צריכה חליצה כדין סריס חמה. בס"י קכב עמ' רמו-רמז השיב על מי שילדה בת מזרע גוי ומת בעלה שצריכה חליצה אם היו לו אחים, ואחר כך תוכל להינשא לבעלה השני.
274. נקטעה רגל היבם למעלה מארכובה. הרב מרדכי ליב וינקלר. **לבושי מרדכי**, אה"ע, תנינא, סי' עג, עמ' רסב-רסג.
- דיון בדבר חליצתו. בס"י עט, עמ' רסט-רעא, השיב על חליצה למי שרגל ימינו קצרה ולמי שהוא איטר.
- ח. נזיקין, הפלות**
275. עדות מעשן סמים וסיגריות. הרב אליהו אברז'ל. **דברות אליהו**, ח"ח, סי' קכו, עמ' רס-רסד.
- אין לקחת לעדות קידושין וכדומה מי שמודע לחומרת הנזק של הסיגריות, וכל שכן המעשן סמים שבדאי פסול לעדות.
276. חובה ההנגשה לנכים בבניי מגוריהם. הרב יצחק אבי רונס. **תחומין**, לד, 207-213.
- נפגע בתאונת דרכים ויושב בכסא גלגלים, רשאי לבקש משכניו להסכים שתותקן לו רמפה צנועה ולא מוגזמת.
277. חלוקת טומטום ובנות בנכסי האב. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, יד, סי' נח, 334-330.
- אין הטומטום נחשב בן ודאי ליטול הכל אלא נוטל כאחת הבנות, וכן אנדרוגינוס.
278. רופא התובע תשלום תרופות מהחולה. הרב אליעזר רוט. **קול התורה**, עז, תשע"ד, של-שלז.
- יהודי שבא לארץ בלי ביטוח רפואי ונפצע בתאונת דרכים, יכול הרופא שטיפל בו וסיפק לו תרופות לתבוע את מחירם כשברור שהם גרמו את ריפוי.
279. תשלומי נזיקין כפיצוי על רשלנות רפואית. הרב גבריאל טולדאנו. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 61-68.
- הדבר תלוי במהות טעותו של הרופא.

280. קב לכתף-היבטים הלכתיים של תאונת עבודה בת אלפיים שנה. פרופ' יהודה לרמן. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 109-95.
- קביעת המשקל הראוי שיכול סבל לשאת ומעבר לו ייגרם נזק לכתף.
281. שביתת רופאים. ד"ר אברהם וינרוט. **אסיא**, צג-צד, תשע"ד, 152-127.
- היבטים משפטיים ואתיים.
282. קציצת שכר מופרז על רפואה והצללה. הרב משה מרדכי פרבשטיין. **ישורון**, לא, תקצה-תרב.
- בירור אם פסיקת דמים מוגזמת מחייבת.
283. הסכימה לתרום מח עצם ורוצה לחזור בה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ו, סי' רצד, עמ' תקצו.
- אחרי שכבר דיכאו את מח העצם של החולה, חייבת לעמוד בהבטחתה למרות התנגדות ההורים. -בסי' רצה עמ' תקצו דן בביצוע ניתוח מסוכן. -בסי' רצו עמ' תקצו-תקצח הורה שכופים לעשות ניתוח קיסרי כדי להציל את הוולד. -בסי' רצו עמ' תקצח-תרט הערות על ספר שיעורים לרופאים. -בסי' רצח עמ' תרט-תרי כתב על ריפוי בשכר. -בסי' רצט עמ' תרי-תריא נשאל על הפעלת מכשיר הנשמה עם שעון, כדי שלא יופעל מחדש אם יתברר שישאר מחוסר הכרה לעולם. -בסי' ש עמ' תריא-תריב כללים מתי חייבים לחבר חולה שקרב קיצו למכשיר הנשמה.
284. ביצוע הפלות על ידי רופא. **במראה הבזק**, ח"ח, 103-101.
- הפלה מותרת רק כשיש סכנה לאם או כשיש מום ופיגור עמוק, ועדיף בדרך גרמא.
285. תאומי סיאם. הרב שמואל וזנר. **שבט הלוי**, חי"א, סי' קצו, עמ' קמד.
- צדדי הספק אם מותר לבצע הפלה במיוחד כשיש להם מומים גדולים, או להמתין ללידתם ולנתחם אז.
286. לשכנע גויה שהתעברה מיהודי להפיל את העובר. הרבנים ברוך ראובן שלמה שלזינגר ואלעזר זאב רו. **בית הלל**, מט, תשע"ד, פ.
- כשהבחור מתחזק ביהדות יכול לשכנע להפיל, ויש אופנים מועדפים לעשות זאת.
287. כניסה לעזרה בכסא גלגלים. הרב עזריה אריאל. **אמונת עתיך**, 101, תשע"ד, 157-151.
- בנכה הנכנס בכסא גלגלים לצורך מצוה אין איסור של ישיבה בעזרה. חולקים עליו ואוסרים הרבנים הלל בן שלמה ויעקב אפשטיין, 102, 140-132. -מידע הלכתי רפואי של מכון פועה לבירור וריקוצל לרווק, 101, 165-163.